

I gamle fotefar

Redaksjonen:
Oddvar Stensrud
Lisbeth Rindal
Hans Engen
Hanne Grimstad Hansen

ØYER OG TRETTEHISTORIELAG
2009

Innhold

Kjære leser	Redaksjonen	5
Øyer og Tretten historielag, stiftelsesmøte	Redaksjonen	7
Kunstneren på Rande	Tone og Jørn Hagen	9
Steinhytta i Øyerfjellet	Oddvar Stensrud	13
Livet i Øyer Prestegard	Jan Bernhoft Michelsen	15
Tanker en vinterdag	Oddvar Stensrud	22
Været og avlingene i Øyer	Kirkebok for Øyer	24
Før OL kom til bondebygda	Jan Johnsgaard	26
Heggeroa	Oddvar Stensrud	35
Brev fra Gunda Skjønsberg	Gunvor Skjønsberg	38
Snurubakken	Gunvor Skjønsberg	42
Gamle Grendi	Ivar Aasen	44
Rype og rypejakt i Øyerfjellet	Oddvar Stensrud	45
Lykkja i Lisgrenda	Hans Kristian Lien	48
Kjøbekontrakt		51
«Pærbua»	Oddvar Stensrud	52
Til Fedrebygda Øyer	Johan Kaspar Sprekkenhus	54
Martinstulen	Oddvar Stensrud	55
Martinus Stein	Oddvar Stensrud	57
Fotefar fra fortiden	Knut Steigård	58
Song utan ord	Arne Kjørstad	60
Bygdabok for Øyer	Oddvar Stensrud	61
Gamle annonser		67
Øyværingen Per E. Jevne	Gunvor Skjønsberg	68
Soga om steinrøysene	Tor Johnsson	73
Någå tå hårt		75
Tidligere utgaver av «I gamle fotefar»		76
Rettinger og tilføyelser		83
Bokliste		87

Kjære leser!

Vi skriver oktober 2009, det er høst, Stavsmart`n nærmer seg, og det er tid for en ny utgivelse av «I gamle fotefar». Også i år består innholdet i «I gamle fotefar» av små og store hendelser fra noen år tilbake. Dette er ingen historiebok, men målet er å gi leserne et glimt av personer, hendelser og hverdagsliv fra tidligere tider.

Redaksjonen har, som de siste årene, ikke valgt noen rød tråd eller temainndeling. Vi har fordelt det innkomne materialet til små hyggelige tilbakeblikk. Det er artikler og innlegg fra fjern og nyere historie. Innholdet er variert, og forhåpentligvis finner alle leserne noe som er av interesse for dem. Vi takker årets bidragsytere, og oppfordrer igjen alle som har en historie å fortelle, ta kontakt, og gjør det snart.

Redaksjonen vet at mange jobber med artikler, men ting tar tid. Vent ikke til neste høst. Vi som jobber med utgivelsen av «I gamle fotefar» ønsker å få det skriftlige materialet så tidlig som mulig. Er det noen som har noe å fortelle, men gruer seg for å skrive, ta kontakt, vi kan ta skrivejobben. Ingen historie er for liten eller ubetydelig.

Sist, men ikke minst takker redaksjonen Dale-Gudbrands Trykkeri AS for alltid god service, velvillighet og gode råd.

Øyer oktober 2009

Redaksjonen

Øyer og Tretten historielag

– Stiftelsesmøte

Det første forberedende møte til det som skulle bli Øyer og Tretten historielag ble avholdt på Bådstø den 27. mars 1963.

Kristian Ødegård (Kvardal) og Trygve Holen vart samd om å spleise på avertering i Lillehammerblada. I annonsen stod det at alle som hadde interesse for Historielag i Øyer og Tretten var velkomne til samrådsmøte. Det vart vedteke å stifte lag, og det vart gjeve pengar til averteringa.

Til arbeidsnemd vart vald:

Steinar Skåden (formann), Fredrik Enge, Kristian Ødegård og Trygve Holen.

Denne tida skal Steinar Skåden representere Historielaget i Øyer. Møteboka var underskrevet av Trygve Holen. Ifølgje møteprotokollen gikk det fleire år før den endelege stiftelsen av Øyer og Tretten Historielag. Det skjedde på et møte i Bådstø den 4. desember 1968.

Følgjande var å lese frå møtet:

«Møtet i dag, den 4. desember 1968 er på Bådstø og er det endelege konstituerande møtet. Dessa sakane vart handsama:

Formålet er:

- § 1. a. Å skapa sans for samanhengen med livet i gamle dagar og kjærleiken til bygdekulturen.
- § 1. b. Å samla opplysningar av historisk verdi. Ein nemner; å skriva opp segner,

dialektuttrykk, stadsnavn og lokalisere steller som segnene fortel om.

- § 1. c. Å gje opplysning slik at kulturverdiar av historisk interesse ikkje blir handelsvare og førde ut av bygda.
 - § 2. Namnet er: Øyer og Tretten Historielag.
 - § 3. Laget har innskrevne medlemmer og alle kan vera med.
 - § 4. Årsmøtet fastsett medlemspengane.
 - § 5. Årsmøtet vel formann, for 1 år av gangen, og styremedlemmer for 2 år om gongen, formannen ved særskild val. Medrekna formannen skal styret ha 5 medlemmer. Det skal vera 2 medlemmer frå kvart sokn. Første gongen (om 1 år) går 2 styremedlemmer ut ved loddtrekning (1 for kvart sokn). Det skal vera ein varamann for kvart sokn. Styret vel nestformann, skrivar og kassestyrar. Årsmøtet skal haldast i mars. Styret skal utarbeide framlegg til dei resterande paragrafane.
2. Val: Til formann vart vald Arne Kjørstad med 9 røyster. Ingvar Huse fekk 8 røyster. Medlemmer av styret: Ingvar Huse, Kris-

tian Ødegård, Fredrik Enge og Trygve Holen. Ragnhild Stalsberg fekk 5 røyster. Revisorer: Olaf Andersgård og Sverre Hov. Årspengane vart fastsett til: 5 kr året og 20 kr på livstid.

Den nye formannen takket det tidlegare styret for godt arbeid, og vonar hjelp i framtida. Emil Stein, Trygve Holen, Josef Strand, Knut Bjørnstad, Ragnhild Holmen, Ragnhild Stalsberg, Kristian Paalsrud, Oluf Turtumøy-gard, Ingvar Huuse, Jon Frettheim, Kristian Ourom, Olaf Andersgard, Steinar Skåden, Sverre Hov, Fredrik Enge, Arne Kjørstad.»

På årsmøte på Bådstø den 17. mars 1969, gjorde styret slik framlegg for årsmøtet:

Det tas med 2 ny paragrafar:

- § 6. Laget står som medlem i Gudbrandsdal Historielag.
- § 7. I tilfelle laget blir oppløyst, skal laget sine midler gå til Gudbrandsdal Historielag.

Tone og Jørn Hagen

Kunstneren på Rande

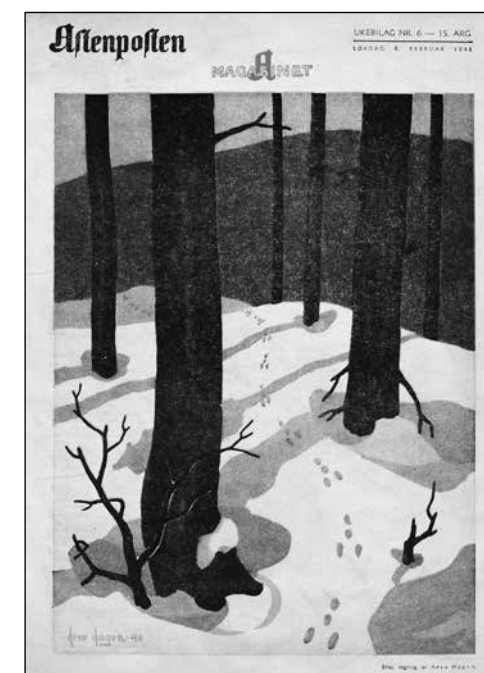
Kulturarbeider og håndtverker

Arve Hagen 1919 – 2006

Mennesket har alltid vært avhengig av vann, og fascinert av vann. Slik var det også med far da han som ung og ferdig utdannet billedkunstner valgte å flytte tilbake til barndomsbygda. En vårdag midt på 1950-tallet vandret eieren av Moe gård og far rundt i Moshågan på Sør-Tretten og så på mulighet for kjøp av tomt. På en rande øverst i skogen fikk far øye på en bekk som sildret stille nedover i landskapet og skapte liv og bevegelse. Far fortalte at det var bekken som gjorde utslaget for hvor han ønsket å bygge, og ganske umiddelbart begynte han også å fabulere om å lage en liten dam. Oretrærne som vokste opp ved dammen på Rande ble med tiden et av fars viktigste og mest brukte motiver vinterstid. De enkle stammene ble malt gjentatte ganger år etter år. Hvert år ble dammen grundig rengjort for jord og løv, og det var alltid en liten høytidsstund når den var klargjort og vannspeilet igjen skinte rent og klart.

Far hadde tidlig fått flere store utsmykningsoppdrag, først en veggdekorasjon på Gaustad sykehus, deretter takmalerier i Kvam kirke og Hamar domkirke. Kanskje var disse oppdragene med på å legge grunnlaget for hus- og atelierbyggingen på Tretten.

Å livnære seg som kunstner har aldri vært enkelt. Det å skulle etablere seg som billed-

Forside A-magasinet 8. februar 1941

kunstner i Øyer i etterkrigstida må ha vært svært vanskelig. Som ung student på Kunst- og Håndverksskolen hadde far nærmest noe motvillig blitt tvunget inn i skriftklassen ett år. De unge studentene måtte også lære seg å beherske de mer tradisjonelle håndverksmessige maleteknikkene før de fikk slippe til med akttegning og komposisjon. Dette var ikke helt populært, det var jo kunstnere de

skulle bli, men i ettertid sa far ofte at det var nesten ingenting han hadde fått så mye bruk for senere i livet som disse kursene. Takket være denne noe påtvungne kunnskap kunne han lasere, marmorere, legge bladgull og arbeide med ulike skrifttyper.

Far var svært hendt, en god håndverker og forholdsvis praktisk. I tidlige ungdomsår hadde han også gjennomført snekkerskolen, og han var nøye og grundig. Det var derfor flere områder fars evner og kunnskap kunne brukes til i bygda og lokalmiljøet. En del var nok gratisjobber, mens andre prosjekter var betalt, enten i form av penger eller naturalier.

I en tid lenge før det fantes grafiske designere tegnet far logoer for ulike lag, foreninger og bedrifter i kommunen, bl.a for Øyer menighetsblad «Klokkeklang». Her laget han også illustrasjoner og forsider til alle julenumrene. Han tegnet kondolansekort og telegrammer, illustrerte brosjyrer for hoteller og pensjonater og laget plakater. Da for eksempel NM på ski ble arrangert på Tretten i 1950 designet han forsiden på programmet.

Sitt første offentlige bestillingarbeid utførte far allerede i 1938; et Kristusbilde som ble gitt i gave til kapellet ved Tretten kirke. Da var han 19 år og første års student ved Kunst- og Håndverksskolen. Far var en god portrettmaler, han malte flere fine portretter av seg selv, sine venner og sin nærmeste familie. Disse maleriene ble som oftest sendt på utstillinger, etterhvert fikk han også portrettoppdrag fra bygda og nabokommunene. Det hendte at folk ville ha malt bilder av gårdene sine, enkelte private dekorasjonsoppdrag forekom også. Det kunne være hytteinteriører eller enkeltgjenstander som skulle dekorerer. Alle disse ulike oppdragene var økonomisk viktige, kanskje noen også bestilte arbeider for å støtte en ung billedkunstner.

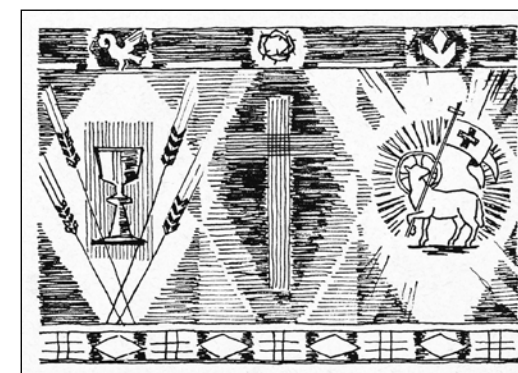
En gang kom fars onkel til oss med en gammel gulvklokke han ønsket at far skulle se på. Overflaten på klokka begynte å bli preget av tidens tann, og eieren ville gjerne ha den nymalt. Gulvklokka hadde en gammel og original fargeklang som far naturligvis ikke hadde hjerte til å overmale, så han renset fargene forsiktig, tørket av skitt og støv, og la deretter nytt bladgull enkelte steder. Onkelen ble nok ikke helt fornøyd da han hentet klokken, men respekterte valget. Gulvklokka ble senere kjøpt på auksjon og står nå på Rande, like vakker i sin overflate som dengang.

Jørn og jeg husker far bøyde over gravsteiner som det skulle hogges inn nye navn på eller restaureres, slik at gamle navn ble lesbare igjen. Far var flink med bokstaver og skriftstørrelser, mellomrom og form behersket han fullt ut. Men her var det ikke rom for å gjøre noen feil! Bokstavene måtte bli perfekte ved første forsøk, og vi lærte tidlig at enkelte bokstaver og tall var vanskeligere enn andre å hogge ut, nemlig A-er, B-er og 8-tall.

Tidlig på 60-tallet tegnet far forslag til ny festmessehagel for Tretten kirke, og senere laget han motiver til nye stolaer. I perioder jobbet han også for riksantikvaren med restaureringsarbeid både i Øyer og Tretten kirke. Han fikk blant annet oppdraget med å restaurere altertavla i Tretten kirke. Alle figurene stod oppe på fars atelier, tyktflytende «Reprin» (malingsfjerner) ble lagt på små områder av gangen, og en lett – men sikker og presis hånd var helt nødvendig når den illeluktende «Reprinen» hadde boblet ferdig og tidspunktet var det rette for forsiktig å kunne skrape av nok et tynt sjikt med maling uten at de underliggende og opprinnelige fargene ble skadet. En spennende prosess å se på. Til slutt ble nytt bladgull lagt på. Som liten var det fascinerende å følge med når far

dro en flat pensel raskt gjennom håret, for så å kunne løfte opp et flortynt og lett ark som ble lagt på en mørkerød grunning. Plutselig skinte flaten – som gull! Gjennom flere måneders jobbing på begynnelsen av 70-tallet avdekket far også den vakre 1600-talls dekoren som hadde vært gjemt under den hvite malingen i sakristitaket.

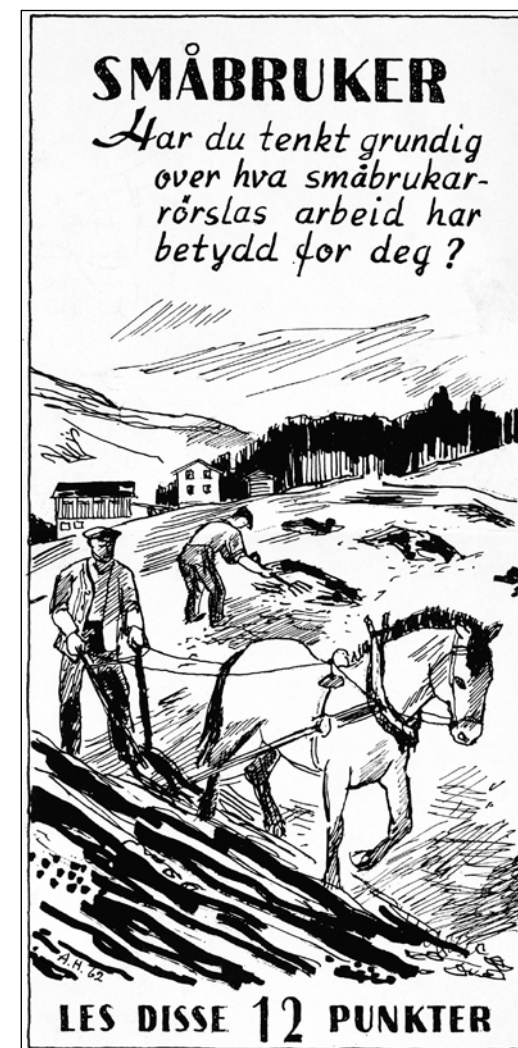
Rundt 1965 var det en ivrig kultur- og teatergruppe på Sør-Tretten. Gruppen var svært aktiv og iscenesatte historiske og kirkelige spill, bl.a. scener fra Olav den Helliges saga. Far ble naturlig nok ansvarlig for tegning og rekonstruksjon av tidsriktige kostymer. Han malte og dekorerte drakter og andre rekvisitter. Mor og flere hadde ansvar for synging. Gruppen ble flere ganger invitert til å opptre på Maihaugen Sankthanskvelden.

Illustrasjon til plakaten Tretten kirke 1979

Program NM på ski 1951

Brosjyre, Småbrukerlaget 1962

En kunstner kan brukes til så mangt! En formiddag kom en andpusten dame gående inn på tunet vårt. Gråtkvalt fortalte hun at under en litt for ivrig husvask var det blitt tørket støv av et gammelt fotografi, med det resultat at den ene personen på bildet nærmest hadde forsvunnet. Fotografiet hadde vært håndkolorert og ikke tålt vann. Og nå visste hun ikke hva hun skulle gjøre. Far smilte litt, og ba henne komme tilbake neste dag. Han malte så møysommelig mannen inn igjen. Jeg tror aldri eieren ble fortalt hva som virkelig hadde skjedd.

Gjennom flere tiår holdt far malekurs både i Øyer og Gausdal, og det var mange som fulgte kursene hans. Han selv likte å komme ut og ha kontakt med folk. Han ble aldri trøtt av å korrigere ett bilde eller diskutere komposisjon. Han underviste også på Gudbrandsdal Husflidskole på Lillehammer i mange år. Hovedgrunnen til at han sluttet som lærer var at han ble tildelt Statens garantiinntekt for kunstnere, og ønsket å bruke enda mer tid på kunsten sin.

Gjennom årene laget far også en god del illustrasjoner til lokale bøker og diktsamlinger. Han var en god tegner, forankret i en sterk tegnetradisjon fra tida på Kunst- og Håndverksskolen og Kunstakademiet. Et av de siste oppdragene far gjorde var å marmorere en døpefont for den katolske kirke på Hamar.

Å være billedkunstner er en ensom jobb, man er alene med sin erfaring og kunnskap, sine valg og sine erkjennelser. Dessuten tar prosessen med å lage bilder tid, ideer og forsøk må som oftest modnes og prøves ut igjen og igjen. Kanskje skal en fargeklang brytes, en form eller linje flyttes på. Vegard Stalsberg og far hadde et livslangt vennskap der de korrigererte og kommenterte hverandres bilder, og diskuterte kunst. Disse samtalen var umåte-

lig viktige for far, og jeg tror begge motiverte og inspirerte hverandre.

Jeg tror at far så på disse mer praktiske oppdragene han fikk i bygda og fra lokalmiljøet som positive avbrekk fra dagliglivet på atelieret. Han fikk avstand til sin egen billedverden, og nye arbeidsområder hvor han fokuserte på det praktiske og håndverksmessige. Han trivdes med kontakten han på denne måten fikk med folk. For far var det naturlig og nødvendig å være en del av et miljø, en helhet som han trivdes i og hvor han hadde sin bakgrunn.

Far inviterte oss alle med til Roma tidlig på 90-tallet, varme og solfylte maldager med roser og akantus i full blomst på Forum Romanum og mange store kunstopplevelser. Høydepunktet for far var nok å se Michelangelos berømte takmaleri og dommedagsvegg i Det sixtinske kapell. Assisi ble også besøkt, far var opptatt både av Giottos nydelige fresker og historien til Frans av Assisi. Det ble mange og fine dager i Italia for oss alle. Vi landet sent på ettermiddagen på Gardermoen. Dagen etter ringte far og takket for en flott tur, men han snakket også ivrig om hvor fint det hadde vært å kjøre nordover og hjem mot Gudbrandsdalen og Tretten denne flotte vårvelden, om lyset og stemningen! To dager etter skrev far et kort notat: «Dammen rensa og fylt. Heggen i full blomstring, bjørkeløvet stort som om sommeren, grønt og frodig overalt. Strålende vær. Kom att fra Roma 7. mai.»

Tone og Jørn Hagen

For mer informasjon:

Se boka om Arve Hagen utgitt av Kulturforum Øyer 2008.

Oddvar Stensrud

Om Steinhytta i Øyerfjellet

I Gudbrandsdølen den 30. april 1956 hadde Johan Hageløkken et lite innlegg om da Berjehans bar en 100 kg. stein fra Lyngåa til Steinhytta, som vi tar med her.

Steinhytta, som nå skal restaureres, er nok et av de eldste husene i Øyerfjellet som står i dag. Dusinvis av tømrede hytter er råtnet ned fordi takene ikke ble holdt i stand, men Steinhytta er av bedre materiale. Ingen vet hvor gammel den egentlig er.

Det var ei jente fra Messelt i Østerdalen

som ble gift til Sørstuen Vedum i Øyer. Hun hadde «matstasjon» i Steinhytta når hun besøkte frendene sine på andre siden av fjellet. Hva tid var så dette? Hennes far het Berger, eller Berje som vi sier her. Således kom dette mannsnavnet til Øyer. Den første Berger vi vet noe sikkert om på Vedum var bestefar til

Steinhytta.

Bildet er hentet fra Øyer og Tretten Lionskalender 2000.
Steinhytta i Øyerfjellet ca. 1920. Foto: Mathea Baadstø. Utlånt av Sigurd Ile.

bestemor til den nåværende brukeren. Selv om vi er så forsiktige at vi sier at han var dattersønn til Berger Messelt, så er brukeren i sjettededd.

I tidens løp har Vedumsslekta spredt seg over en stor del av Øyer, og Berger navnet har fulgt med. Det er da også et sterkt navn.

Tidens tann

Hytta ligger høyt over den nåværende tregrensa i alle fall, og det er mulig at den var oppført av stein allerede fra først av. Men tiden tærer tre og stein, som dikteren sier. I 1875 var den nok ubrukelig, for da var det 4 fekarer som bygde den opp igjen. Det var Jon skjønberg, Edvard Bryhn, Syver Lunke Hov og Erik Hunder. De var vel ikke fehandlere alle, men de hadde fe i Steinhyttehamna.

Byggekapital skaffet de ved å ta hver sin aksje i hytta. Etter som de sluttet solgte de aksjene til yngre fekarer. Trond Vedum, som i sin ungdom drev mye med fedrift kjøpte to. Den ene solgte han til Andreas Bergum. De øvrige er nok kommet bort.

Berje-jehans bygget

Byggmesteren i 1875 var Jehans Person Hagen. Han var visstnok identisk med Berje-jehans som hørte til Vedumsslekta. Fekarer var med som håndtlangere, og de skal være visst at det var håndfaste karer de hadde med seg.

Edvard Bryhn var kjent som den sterkeste mannen i Øyer den tida. Han bar fram stein fra Lyngåa til Steinhytta. Folk som har målt den har anslått den til mye over 100 kg. Den ble brukt til peiskrakk, og den skal ligge i hytta ennå. Den bør ikke bli ødelagt. Den bør oppbevares som minne om en bragd som ingen kan gjøre etter i våre dager. Jeg har ikke trodd på dette sagnet, for det hørtes så usannsynlig ut. Men sist på Edvard Bryhn levde spurte jeg ham om det var sant. – Jau, e va sterk den tia, sa han. Og han ville ikke ha æren for noe han ikke hadde gjort.

Når det blir gjennomgangsveg over til Østerdalen blir det lett vint å ta en avstikker til Steinhytta og prøve kreftene med gammelkara.

Jan Bernhoft Michelsen

Livet i Øyer Prestegård

for 100 år siden

Øyer og Tretten Historielag har fra Jan Bernhoft Michelsen fått tilsendt et lite hefte. Bernhoft Michelsen er sønn til Ruth Bernhoft, som i sin barndom fra 1904 til 1918 bodde i Øyer Prestegård. Ruth var datter av Magda og Thorvald Bernhoft, som var bosatt i Kristiania. I 1904, da paret ble skilt, ble Ruth, som da var 3½ år, sendt til Thorvald Bernhofts onkel Presten Peter Vogelius Bugge Deinboll. Han var da prest i Øyer og bodde på Øyer Prestegård. Det som er skrevet ned i heftet er på grunnlag av de mange brev Ruth sendte til sin mor. Her er det tatt med en del utdrag av de som er skrevet i heftet.

Prestegården

Omsider fløytet toget for Øier stasjon og den lange togreisen var over for Ruth. Bortsett fra et gammelt ektepar var de de eneste som skulle av på denne stasjonen. En blankknappet mann med fin lue viftet med et grønt flagg like ved siden av henne, og så pustet toget videre og forsvant.

Ruth var veldig spent på hva som nå skulle skje, men aller mest lengtet hun etter en god varm seng. Turen hadde tatt mange timer, og hun hadde ikke sovet et sekund.

Med ett ble hun lys våken igjen, for foran stasjonsbygningen stod den vakreste hesten hun noen gang hadde sett. Hun var vant til å se hester i Kristiania, men de var som regel

Øier prestegård ca 1890.

svarte eller digre bryggerhester. Denne så ut som en eventyrhest, rødebrun og skinnende blank, med lang lys man og gulhvite sokker. Den snudde på hodet og så rett på henne med store, snille brune øyne. Den humret godmodig som en hilsen til henne, og Ruth skulle ha visst at dette var innledningen til et 14 års gammelt inderlig vennskap.

«Røden» stod forspent en firehjulet vogn, og på kuskesetet satt en kraftig gutt, som hoppet ned og strøk av seg lua. «Halvor» bukket han og sa at han var gårdsgutt på prestegården. Den beste jobben han hadde var å kjøre prestehesten, men som regel kjørte presten selv.

Å hente gjester på stasjonen, eller varer på butikken, var imidlertid Halvors oppgave.

Dessuten var det han som foret og stelte hesten, og han ble mektig stolt da faren til Ruth sa at han var en framifrå hestepasser. Snart var de to passasjerene plassert i det svarte skinnsete bak, med koffert og dukkevogn foran seg i trillen, og så bar det over brua og opp bakken til prestegården. «Røden» kunne veien selv, så Halvor hadde en lett kuskejobb.

Skumringen hadde alt tatt til, men det var lett å se den store, gråhvite, 200-år gamle bygningen, som kneiste så flott der opp i lia under kirka.

Det lyste i flere vinduer, så lille Ruth syntes det lignet mest på et slott, men det virket litt skremmende også.

Da de trillet inn på gårdsplassen, foran hovedinngangen, stod det 3 mennesker på trappa for å ta i mot dem. Presten selv, en høy, blek mann på 57 år, hans datter Kristine, en smilende ung dame med praktfullt rødt hår, og en spissneset, mager kvinne av ubestemmelig alder, med et bistert uttrykk. Hun var husholderske på prestegården ettersom presten Deinboll var enkemann.

En beretning om en liten pikes forunderlige skjebne og oppvekst.

Kristine hjalp Ruth ut av trillen og ga henne en god klem, mens de to andre tok i hånden og nøyde seg med det.

I forstua var det lunt og godt og varmt og dekket bord, men før måltidet var avsluttet sovnet Ruth, og måtte bæres til sengs.

Neste dag lå tåken tett over bygda. Far stod på reisefot tilbake til Kristiania og ga Ruth en klem før han ble skyssset til stasjonen.

Først da skjønnte den lille at hun var overlatt til seg selv, og vilt fremmede mennesker, og hun stakk i å gråte. Kristine var heldigvis tilstede og fikk trøstet henne, og det første hun gjorde var å ta med Ruth i stallen, hvor

«Røden» igjen så på henne med sine store brune øyne.»

De gikk så inn i fjøset, hvor det stod 12 kuer på båsen. Det luktet merkelig og stramt, syntes Ruth, men de samme snille øyne så på henne fra alle kanter. Hun skjønnte nå at dyrene var hennes beste venner, selv om de var store og bærsjet aldri så mye.

Ute på gårdsplassen lå en stor, svart hund, en newfundlander som het «Hjalp». Ruth hadde ikke sett den kvelden før, for «Hjalp» bodde i kjøkkengangen, hvor hun ikke hadde vært. Hun var ikke vant til hunder og ble litt engstelig da hun fikk øye på den svære hunden, men Kristine fortalte at det var verdens snilleste hund, som sikkert kom til å bli hennes beste venn. Og akkurat slik ble det. Hver gang Ruth ble trist og lei seg for noe som skjedde i årene som kom, søkte hun trøst hos «Hjalp», la seg inn til den og berettet om sine plager. Mer en noen annen ga hunden henne den trygghet og varme hun lengtet etter.

Rommet hun hadde ligget på den første natten var et av gjesteværelsene i 2. etasje.

Ruths nye værelse var nå gjort i stand. Det var på loftet, opp en bratt knirkende trapp med et lite vindu hvor man kunne se opp til den vakre kirken. I døren var det et firkantet hull nede ved gulvet. Dette fordi det før hadde bodd en katt der. Rommet var ganske lite, med en seng, servant, øvn og kommode.

Hun gråt seg igjennom den første natten, selv om Kristine hadde vært der og sagt god natt til henne. Om morgenen listet hun seg ned trappen i bare nattkjolen og gikk ut i gangen, hvor «Hjalp» lå. Hun krøp inn til den varme hundekroppen og ble straks roligere. Der fant presten henne da han stod opp, og så bestemte de at «Hjalp» skulle få ligge på rommet hennes den første tiden. Og slik ble det. Husholdersken, frk. Bang, likte det slett

ikke, men turde ikke motsette seg prestens avgjørelse.

Prestegården var en innholdsrik bygning med ca. 20 rom. Foruten prestens leilighet var det flere gjesteværelser, prestekontor og en større sal som ble benyttet til juletreffester, basarer og oppbyggelige møter. Det store kjøkkenet var et skikkelig arbeids- og oppholdsrom, og her ble det syltet og saftet, kokt og bakt. Bakingen forgikk selvsagt også her, og det ble tatt i mot slakt av ymse slag for partering og tilberedning. Det var nesten som et travelt verksted med mennesker ut og inn hele dagen. Her likte Ruth seg aller best, for alle var snille med henne, og det var ikke så ofte frk. Bang viste seg der uten for å gi dagens ordrer.

Den store gamle bygningen var et veldig vindfang hver gang det blåste. Da gjenglødt huset av alle rare lyder, og særlig på loftet, som knirket og knaket, ulte og pep. Alle disse nifse lydene greide ikke Ruth å venne seg til, og var i alle år redd for vindvær.

Som tiden gikk, fikk hun nye venner i prestegården. I et eget hus bodde forpakteren med familie, og dette var snille og fromme mennesker med stort hjertelag. Bare navnet Lysbakken skinte det av, og selv om det fra før var en stor barneflokk der, var lille Ruth hjertelig velkommen. Fanget til forpakterens kone var stort og romslig og hadde plass til mange. Flere av barna ble også hennes gode lekekamerater etter hvert, og midt i deres travle hverdag med både skolegang og arbeid på det store gårdsbruket ble det alltid tid til lek og moro.

Området rundt prestegården var vidt og bakkete, og særlig om vinteren det rene eldorado for glad utfoldelse. Når snøen kom, og den var det mye av, var ski og kjelker flittig i bruk, og på ungers vis ble det mye hyl og spetakkel. Det hendte nok at presten ble for-

Øier prestegard ca 1930.

styrret i sin ettermiddagshvil, men her var han merkelig overbærende. Kanskje bragte støyen hyggelige minner om egen barneflokk. Husholdersken stod derimot ofte i vinduet og hyttet til dem.

Selv om «onkel prest» nok ikke var av det strengeste slaget, hadde han liten evne til å sette seg inn i et barns følelsesliv. Han mente utvilsomt at det beste for barnet var oppvekst i tukt, formaning og kristenlære.

Barn skulle gjøre nytte for seg, og ganske tidlig ble lille Ruth satt til lusing, bærplukking og kjøkkentjeneste. Heldigvis var han såpass distre at han ikke merket seg barnets små forseelser, men til gjengjeld var frk. Bang som en hauk over henne. Hun sladret villig vekk til presten, og av og til endte det med ris. Som

for eksempel hvis hun hadde tisset på seg. Da var det opp med skjørtet, ned med buksene og klask på stumpen. Nå hadde presten en veldig bløt hånd så slaget var nok ikke det vondeste. Følelsen av flauhet og avmakt gjorde nok sitt til at slike scener var en fryktelig opplevelse.

Bygdelivet

Den første tiden oppholdt lille Ruth seg bare på prestegården, men etter en tid fikk hun være med både presten og gårdsgutten Halvor rundt på bygda. Den første gangen var da Halvor spurte presten om hun kunne få være med på butikken, og det fikk hun lov til. Presten stolte fullt og helt på den flinke gårdsgutten.

«Røden» ble ble selet på og spent for karjolen.

Så bar det i trav nedover bakken, og Ruth syntes hun aldri hadde hatt det så morsomt. Vel nede stoppet de utenfor landhandleriet, og en morsom bjelle ringte over døren da den ble åpnet.

For et eventyrland og komme inn i! Bare alle rare luktene kunne ta pusten fra en. Og så mange skuffer, hyller og skap proppfulle av varer av alle slag. Mange mennesker sto foran den lange disken og snudde seg da de kom inn. De lurte nok på hvem den lille mørkhårete jenta var, som Halvor hadde med seg, skjønt ryktene om den nye innvåneren på prestegården hadde nok nådd de fleste.

Halvor hilste til alle kanter og fortalte at det var «ho Ruth i prestgar`a», som egentlig bodde i Kristiania, men nå skulle bo i Øier en tid fordi hun hadde vært syk. Ruth neide fort

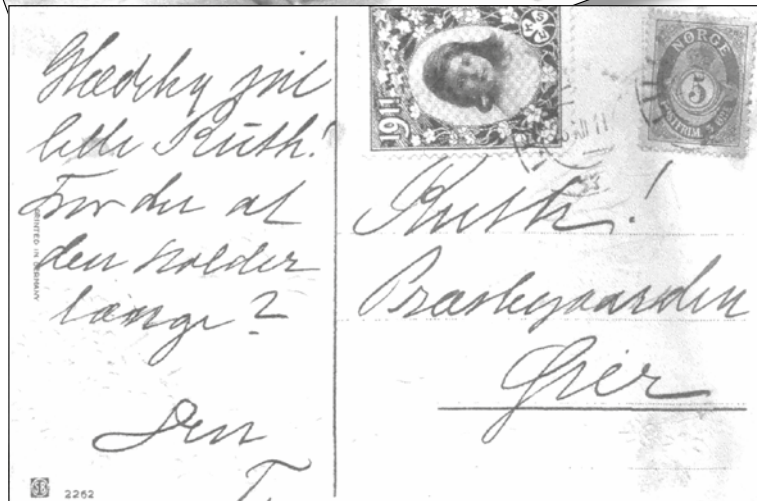
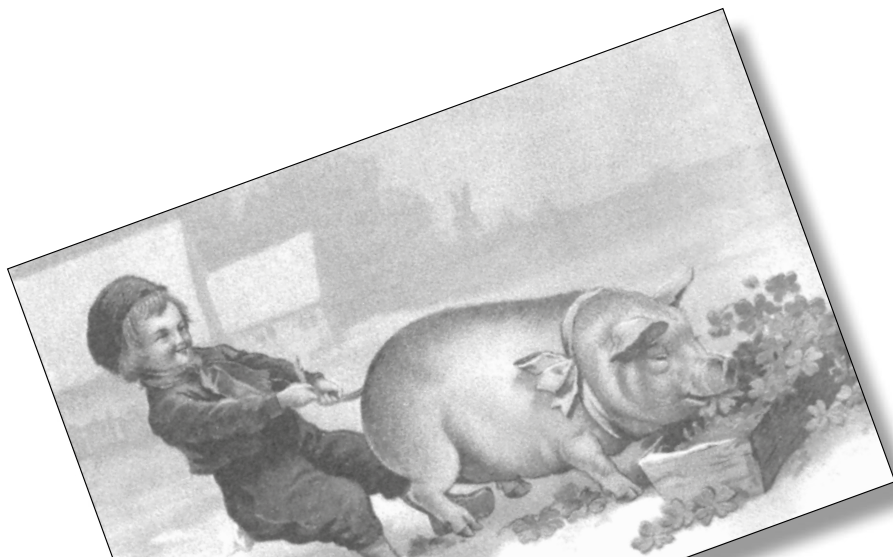
og gjemte seg bak Halvor, men han løftet henne opp på disken så hun kunne se enda mer av alt det fine.

Kjøpmannen og kona hadde det travelt bak disken med å måle og veie, prate og regne. Da det ble deres tur til å handle, stakk kjøpmannen et brunt kremmerhus i hånden til Ruth og smilte lurt til henne. Hun åpnet posen, og den var stappfull av firkantet drops med små svarte lakrisbiter. «Flugubeinsdrops er gøtt!» sa Halvor og smilte. Kjøpmannen skrev lenge i en lang, brunspraglet bok og takket for handelen, Halvor bar pakker og esker ut i karjolen, så bar det oppover bakken igjen.

Klokker Bjørnstad var også lærer i bygda og hadde en datter, ho Målfrid, som var et par år eldre en Ruth. Det skulle bli et skjebne-

Bildet av det kongelige besøket 14. juni 1906. Kortet er utlånt av Gunvor Skjønsberg, Lillehammer.

Kort fra far. Legg merke til adressen!

svangert møte. De to småjentene likte hverandre fra første stund, og førte til et vennskap som varte livet ut.

Livet ble helt annerledes for Ruth nå, når hun hadde fått en hjertevenninne og snart gikk de sammen på skolen.

En stor begivenhet fant sted i juni 1906. Den nye kongen, Håkon den syvende, dronning Maud og lille prins Olav skulle på kroningsfest til Trondhjem, og toget skulle gjøre

et opphold på Øier stasjon. Hele bygda var på beina denne dagen, og det myldret av folk på stasjonsområdet.

Lille Ruth var henrykt. Kanskje skulle hun få se den lille prinsen, ja til og med kongen selv! Hun hadde plukket en bukett med de fineste markblomster hun visste, og stod midt i hopen med presten og forpakterfamilien. Alle hadde tatt seg fri den dagen, og stasjonsbygningen var pyntet med løv og flagg.

De ventet en evighet, syntes Ruth, men endelig hørte de togfløyten, og det dampende, pyntede toget rullet inn på perrongen. Det tok litt tid, men så kom kongefamilien ut på den røde løperen, og korpset satte i å spille. En lang, streng mann, med bart kom mot dem. På armen hadde han et liten gutt, og han var den peneste Ruth noen gang hadde sett. Dronningen kom snart etter, og folk ropte hurra så det ljomet over bygda.

Mange hadde med blomster, og Ruth ble skjovet frem, men ikke langt nok, og så mistet hun buketten som så ble trampet flat av folk omkring. Ruth var sønderknust og syntes siden at kongebesøket ikke var noe særlig å skryte av.

Gjester til gårds

Det kom mange mennesker til Øier prestegård i de dager. Det var de som skulle skrive inn sine barn til dåpen, unge par som skulle gifte seg, og andre som skulle begrave sine døde og ville ha en samtale med presten. Alle disse møtene og samtalene fant sted på prestens kontor og vanligvis på dagtid.

I ledige stunder satt Ruth på sin yndlingsplass, øverst på stabbustrappa på den svære dørstokken. Her hadde hun full oversikt over tunet og inngangen og syntes det var spennende med alle som kom og gikk, noen til fots, andre pr. hest og vogn. Om vinteren kom også noen på ski. Hvis det kom «fint folk», var det gjerne en kusk med.

Konfirmantundervisningen forgikk vanligvis på prestegården, og ungdom kom i flokk og følge. De var vanligvis stille ved ankomst, men desto mer støyende når leksjonen var over. De fulgte liv med de unge, som brøt den høytidlige stemningen ellers.

Menighetsrådet hadde sine regelmessige møter, og det samme hadde «Misjonen». Den sto-

re begivenheten var den årlige juletreffesten som samlet mange mennesker. Det ble også holdt basar i salen, med stort frammøte. For et folkeliv!

Skolegang

Etter drøye tre år i Øier, begynte Ruth på skolen. Dette hadde hun gledet seg til lenge, av minst 3 grunner. Hun hadde veldig lyst til å lære å skrive ordentlig (lese kunne hun ganske bra), ville få nye venner, og kanskje mest av alt slippe unna pliktene og alt maset om «Ruth, gjør ditt, Ruth, hent ditt» noen dager i uka. Skoletiden var fra 08.30 til kl. 15.00, 3 ganger pr. uke.

Det var flere alderstrinn i hver klasse, og slik kom hun sammen med den eldre Målfrid, som hun var blitt svært så glad i. Læreren kjente hun fra før. Han var klokker og kirkesanger, og far til Målfrid. Han var en godslig mann som imidlertid kunne bli irritert over elever som ikke hadde forbredt seg. Dovenskap likte han dårlig, og da en av guttene ikke kunne svare skikkelig på et enkelt regnespørsmål, kunne han finne på å utbryte: «Sett deg att, ditt trehugu!»

Etterskrift

Ruht ble konfirmert i Øyer kirke den 7.mai 1916. Reiste tilbake til Kristiania høsten 1918. Hun var da 17 år og hadde bodd på prestegården i Øyer i 14 av dem.

Hun ble gift med Einar Michelsen den 28. desember 1929, og flyttet til Drammen.

Ruth døde i 1987, 87 år gammel, men glemte visstnok aldri livet i Øyer prestegård, i den vakre bygda.

Målfrid, som var mye sammen med Ruth som barn, ble som voksen gift med Kristian Ourom på Tretten.

Tanker en vinterdag

Det er vinter. Bortover bygda ligger det jorder med skinnende hvite urørte snøflater i en blek vintersol. Ikke et skispor å se! Vi, som har vært med en stund, kan nok huske tilbake til den tida da de fleste jordene i bygda var hardtråkket av skispor utover vinteren. Var det en litt brattere bakke på et jorde så var det temmelig sikkert at her var det bygd opp et hopp. Mange voksne, som i den tida prøvde å finne igjen en spade borte i uthusene, måtte nok ta seg en tur bortover jordet, spaden stod som oftest att ved et hopp der.

Nå hadde vel vi som var unger i den tida noe mer tid til å være ute, mot det ungene har i dag. Vi var på skolen bare annenhver dag. Ikke var fjernsynet og datamaskiner kommet hit til landet. Trolig var også vi som var unger i den tida, mer vant til å måtte ordne til både hoppbakker og skiløyper, uten noen hjelp av voksne personer.

I dag ligger alt ferdig tilrettelagt for de ungene som vil drive skisport og annen idrett.

Den store interessen for hoppporten i bygda viser resultatlisten fra klubbmesterskapet i hopp på Mæhlumsjordet, på Tretten i februar måned i 1950 årene. Over 30 var med.

I seniorklassen var det en hard konkurranse mellom Kjell Fonstad og Alfred Kråbøl, der Kjell vant til slutt.

Resultatlisten fra klubbrennet i Hopp:

Over 20 år:

1. Kjell Fonstad 132, 4
2. Alfred Kråbøl 131,9
3. Øystein Formo 127,4
4. Oddmund Øvergård 126,9

5. Kjell Roen 112,7
6. Oddvar Stensrud 104,4

16 – 18 år:

1. Johnny Elvestad 143,7
2. Harald Nordgård 138,9
3. Steinar Rognstad 136,3

14 – 16 år:

1. Gunnar Linn 136,5
2. Knut Skjellhaugen 135,8
3. Egil Rognstad 134,6
4. Bjørn Rinheim 130,6
5. Magne Strangstad 130,4
6. Knut Mosveen 123,5
7. Helge Bræin 121,9

12 – 14 år:

1. Bjørn Nordgård 134,7
2. Kåre Moen 133,9
3. Ulf Szacinski 132,9
4. Jostein Rugsveen 131,7
5. Tore Johnny Hovdsveen 129,2
6. Einar Myraker 124,9

Vinterbilde fra øverst på Musdalsetra først i 1950 årene, Skeikampen i bakgrunnen.

7. Magne Musdalslien 121,8
8. Jens Mortenstuen 116,2
9. Magne Klævahaugen 112,1
10. Per Øverlien 111,9
11. Svein Blomberg 110,7
12. Ole Tande 103,2

10 – 12 år:

1. Jan Moen 147,2
2. Bjørn Mæhlum 142, 3
3. Reinart Elvestad 137,7
4. Kåre Kråbøl 136,4
5. Helge Aaen 134,1

Som resultatlista viser var det gutter fra de fleste områdene i bygda som deltok. Magne og Sverre Skogli, fra øverst på Nord-Tretten, var av de beste hopperne i bygda i de årene, og deltok i flere kretsrenn med gode resultater.

Det er nå mange vintrer siden jeg så en ski-bakke der det var et hopp her i bygda; – det er andre tider!

Fra Kirkebok for Øyer:

Været og avlingene i Øyer i 1860 årene

I aaret 1860 var Sommeren usædvanlig regnfuld. Søndag den 17. Juni og den paafølgende Nat steg Elven, formedelst stort og velholdene. Regn og Sneens smelting i Høifjeldene, til en høide den ikke har haft siden den store flom i 1789. Elvens og Bekkenes Oversvømmelse gjorde paa flere steder Skade ved at utgrave Jord og Ødelegge flere tilsaaede agre.

Den nydlig anlagte Hovedvei sto især nedenfor Gaarden Kramperud saa dybt under Vand, at den i flere Dage var ufarbar. Nogle Kølader bortreves. Af høet fordervedes Meget under innhøstningen. Kornavlingen blev liden og derhos meget daarlig, hvofoer meget Korn måttet købes det følgende Aar baade til "Sæd og Føde og det flev stor Nød blant den fattigere del af Almuen.

For at lindre Nøden optog Fattigkommissionen et Laan, hvorfor inkjøbtes Korn i de nordlige Dele af Gudbrandsdalen, hvor Aaret

blev beder, især i Lom. I den Sommer reiste Kong Carl og Dronning Lovise til Trondhjem for at krones. Dronningen med følge overnattede i Øiers Piræstegaard Natten til den 1' august på Reisen til Trondhjem.

Etter en lang og streng Vinter, kom vaaren i Aaret 1867 meget sent. Først den 31. Mai forsvand den siste Rest af isen paa Jevnefjorden og den 5 Juni på Losna. Kræaturen kunde ikke drives til sæters før ved St. Hans Tid og enda var Havnegangen saa daarlig at de neppe kunde opholde Livet. Man frygtede for Misvæxt, men i Juli og August fik man et saa fruktbart Veir, at baade Hø-og Kornhøsten ble ret god, dog modenenes ikke fullkommen paa de høitliggende Gaarde og potetavlingen ble Almindelighed meget ringe baade med hensyn til Mængde og Beskaffenhed.

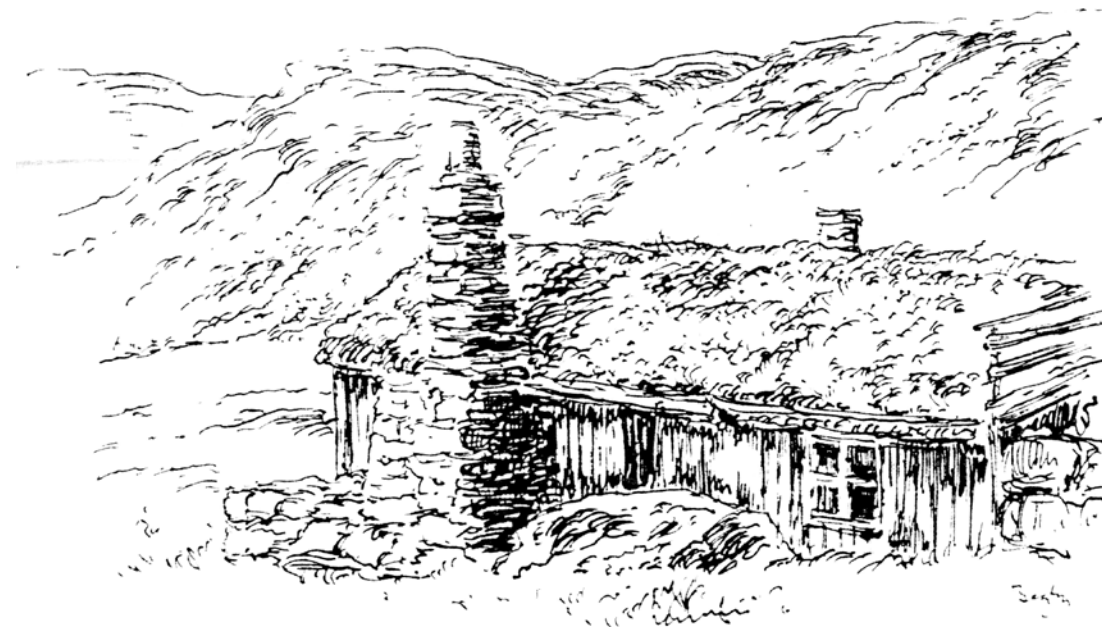
Aaret 1868 var med Hensyn til Veirliget særdeles mærkeligt. I Januar Maaned faldt

meget Sne og i Februar og Marts herskede næsten uafsladelig Snestorme, saa det mange Steder var vanskelig og forbundet med stort Arbeide at holde Veiene farbare. Tilfelds og i Høiderne faldt især megen Sne og da veiret derhos jevnelig var mildt intraf paa mange Steder i Landet Sneskred, hvorved Huse bortreves og mange Mennesker omkom, I det hele landet over 100 Personer.

Her i Øier intraf kun et forholdsvis ubetydelig sneskred nedenfor Gaarden Olstad, hvor Ungkarl Halvor Bergersen Lunke blev begravet, ved hurtig tililende Hjælp blev han dog, ætterat have ligget omtrent 1 Time under Sne-

en, igjen oppgraves og fantes i live og ubeskadiget.

Sommeren i dette Aaret var usædvanlig varm og tør. Uagtet meget Sne, som-faldt om Vinteren, kom dog vaaren temmelig tidlig og Vaaraanen blev afgjort endog lidt før den sædvanlig Tid. Efterat Sæden var lagt, faldt utover Sommeren kun sjelden lidt Regn, hvorfor Avlingen av Hø og Korn blev yderst liden især i de lavere Del av Præategieldet. Potetsavlingene slog derimod ret godt til.

Jan Johnsgaard

Før OL kom til bondebygda

Hentet fra Årbok for Gudbrandsdalen 2007

Gamle dager er ikke langt unna. Ungene lekte på Riksveg 50 i Gudbrandsdalen. Sammen med dem gikk kyrne og beitet langs vegen. I Øyer var Granrudmoen en mystisk skog, og ungene måpte når Missis Boomer kom kjørende med en neger bak rattet i den fine bilen på veg til Lom. Dette var 50-årene i Øyer. Ingen fantaserte om noe OL i Hafjell.

Hafjell

«Nå må døkk stå opp,» ropte mor. «Døkk skal jo være med å plukke poteter på Haug – eller er det på Jevne?»

Vi hadde potetferie fra Solvang skole og Marit-søster og jeg hadde tatt på oss potet-

plukking for å tjene litt lommepenger. Selv om oktobermorgenen var råkald og senga mer enn god og varm, kriblet det av lyst til å komme ut på potetåkeren. Det var alltid mye morsommere å jobbe for andre enn hjemme, og så fikk vi jo betaling. Mange naboer

Utenfor ysteriet og handelslaget rundt 1950. Riksveg 50 helt til venstre i bildet. Handelslagsbestyrer Jon Aasen og ysteribestyrer Halvor Johnsgaard i søndagspassiar. Kua til Agnes Lie lytter. Bak: Jevne gård.

var møtt fram, både voksne og barn, kjente alle sammen. Signe Lie og Jørstads og mange andre.

Fingrene ble valne av å rote i den kalde jorda, og ryggen verket av krumbøydheden, men det gjorde ingenting. For i dugurdskvila fikk vi lov av Martha Haug og Erling Jevne til å spise så mye søtepler vi ville – uten trekk i lønna. Magen ble ganske løs etterhvert og lukta der etter.

Alltid sol og varme somre

Å vokse opp på ysteriet i Øyer på 1950-tallet var dager med lutter solskinn, varme somre, med jordbær, rips i vaniljesaus, varm mjuk raudost på smørpapir og kalde, snørike vintre med gnistrende ski- og kjelkeføre. Ingen sorger og bekymringer. Og sist, men ikke minst var det massevis av dyr. Alf Prøysen var i radioen, Stompa & Co. også, og etterhvert Radioteatret med Mr. Cox og Victoria av Knut Hamsun. Jeg husker ennå stemmene til Liv Strømsted som Victoria og Per Sunderland som møllesønnen Johannes. «Gud leser dette over min skulder, Johannes,» sa Liv Strømsted. Da gråt vi som piska skinn.

Jeg er eldst i en søskenflokk på fire. Far var bestyrer på Øyer Ysteri og mor var hjemmewærende husmor. Vi bodde på Hågåsetta, hvor Øyer pinsemenighet holder til i dag. På gardene rundt omkring var det dyr av alle slag. Lekekamerater skortet det heller ikke på. Ivar Bryhn var bestekompien. Vi hang sammen støtt. Han hadde en litt morsk far, syntes jeg, men en fryktelig blid og snill mor som alltid hadde noe godt på lur. På Nygrindsbakken bodde Mathias og Jorunn Lie, og på Jevne hadde vi sveiserungene Anne og Liv Klypen. Vi lekte over hele bygda. Om vinteren dro vi kjelkene helt opp til Bergum og raste ned hele Prestlia, til vi kjørte i grøfta ved Klokker-

garden, fordi vi enten møtte en hesteskys eller en sjelden gang en bil. Det var litt nifst å ligge i grøfta like ved kirka, fordi vi trodde det spøkte der. Iallfall skremte vi jentene med det.

Øde i Granrudmoen

Vi gikk på Solvang skole, først hos Gerda Ihle, seinere hos Johannes Musdalslien og Elias Gjørva. Skolen lå på andre siden av Granrudmoen, som den gang var en stor, mørk skog uten et eneste pizzeria eller drive in av noe slag. Ikke så mye som en skarve pølsebod eller videokiosk fantes. Ingen bodde der heller. I dag bor det tusenvis av mennesker på Granrudmoen, som for lengst har fratatt Tingbergsområdet statusen og som er blitt det nye sentrum i Øyer. Rimi, Coop og Kiwi var ikke påtenkt ennå, ikke Hafjell Quality Hotel heller. Hafjellia, som seinere ble riksaneleg for alpint og OL-arena og som fikk Øyer på verdenskartet, var beitemark for kyr og sauer.

Vinterstid var det skoleskirenn der med hopp og langrenn, og med Gjørva og Musdalslien som dommere. I dag kryr lia av skiturister fra hele verden som tar heis og gondolbane opp til Hafjelltoppen og som suser nedover igjen over Råbølshenget til Vikingland, før de tar en after skidrink på skolen vår som nå er forvandlet til Hafjell Sportell og Spiseri. Det er neppe utedoer på gamle Solvang lenger.

I vår tid var husene på bruket Granrud de siste hus før storskogen, og Aronsvejordet og Åsletten-husene de første som dukket opp da vi var kommet gjennom det verste. Ikke et menneske var å se. Derimot var skogen full av sinte elger. Trodde vi. Så fort vi så en, løp vi så pennal og matboks skrangla i ranselen. Var det ingen elg i sikte, tok vi det mer med ro. Iallfall på hjemvegen om våren. Mellom snøflekkene dukket det nemlig opp tyttebær, som smakte både surt og godt etter overvintringen.

*Ut på tur, aldri sur. Hele gjengen fotografert på tur til Steinhytta og Lyngkampen.
Fra venstre: Dagfinn, jeg, mor, Ragnhild, far og Marit.*

«Fælt som dere har somlet i dag, da,» sa mor. «Middagen er ferdig for lenge siden. Den som ikke passer mål, må eta kald kål.»

Turister en sjeldenhet

Turister var en sjeldenhet i Øyer i min barn- dom. Riktignok eksisterte både Neremo Turist- hotell, Hornsjø og Pellestova, men de lå for langt unna.

Hornsjø Høyfjellshotell hadde vi forresten kontakt med en gang året, for hver bidige jule- kveld ringte Albert Wedum og spurte far om han ikke kunne låse opp på ysteriet. Hotellet hadde gått tom for fløte. Det slo aldri feil. Sjø- føren kom og hentet. En gang traff vi en or- dentlig turist. Vi hang på gjerdet langs riksveg 50 nedenfor Handelslaget og ysteriet, hele na- bolagets ungeskikk. En bymann med spaser- stokk snakket til oss. «Hæ?» sa vi. «Hæ,» sa by- mannen. «Hva mener dere med det? Hvem er

Hæ?». «Han Hæ er på Toten og gjærde, kjem itte att før den fjerde,» sa en av oss. «Hva i all verden er det dere prater om?» spurte turisten. En av de mer fremmelige av oss sa: «Han Hæ er i buksræven åt far dine!» Da ristet byman- nen på hodet og gikk. Han hadde nok en viss peiling på hvem vi var, for han hadde vært på ysteriet og kjøpt ost av far. Ved middagsbordet fortalte far at han hadde hatt besøk av en kar som ferierte på Neremo og som hadde møtt noen riktig så uoppdragne unger i vegkan- ten. Den største rampen var en svartlugg med fregner på nesa. Det var nok meg.

På Strømshuguet, som i dag er nedbygd med oksestasjon, bensinstasjon og bilverk- steder, hadde Jevne jorder og beitemark. Der gjette vi mer enn gjerne geitene. En dag vi skulle ha flokken inn til kvelds, var det plutselig ei geit som ikke ville inn i fjøset. Vi halte og dro i dyret, men nei, det nytta ikke. Geita

ble rarere og rarere og begynte å gå på skak- ke akkurat som en fuglehund. «Åhh,» skrek Marit søster. «Vi har dradd halsen hennes ut av ledd.»

Vi ble naturligvis helt forskrekket og be- gynte å stortute begge to. Ikke turde vi å gå inn til Erling Jevne og fortelle om miseren. Vi tok kuten hjem det forreste vi kunne. På kveldssida gikk far til Jevne for å høre hva som hadde skjedd. Vel tilbake kunne han berolige oss med at geita var sjuk. Det var visst smitt- som hjernehinnebetennelse som gikk.

I drengestua på Jevne

I drengestua på Jevne bodde Gunder griskokk. Han hadde spennende blader som jeg innerst inne visste mor ikke ville like. Gunder hadde vaskevannsfat og barberkost på bordet sitt, og i rommet hans luktet det sterkt av Aqua Velva, eller kanskje det var Flloyd etterbarbe- ringsvann. Utenfor rommet hans bakte Mina Brandborg flatbrød. Bakstefjøla sopte hun ren med en harelabbb.

Ingen sint elg angrep oss på skolevegen, men marerittet ble likevel virkelighet. Jeg var

Fjerde klasse ved Solvang skole vinteren 1953/54.

Bakerste rekke fra venstre: Einar Moe, Reidun Riseng, Gerd Inger Berg, Ivar Gudbrandsen, Randi Lie, Margit Lie, Oddvar Svegården, Jan Johnsgaard og Knut Solberg.

Foran fra venstre: Bjørg Helene Eng, Karin Bratli, Solveig Hagebakken, lærer Johannes Musdalslien, Oddrun Riseng, Gunvor Enger, Reidun Grimsrud og Ingebjørg Lundgård.

*Hotellet i Øyer i min barndom var Nermo.
Mye har forandret seg siden dette bildet ble tatt rundt 1950.*

med onkel Stener på hestleiting. Vi fant hesten innafor Bryhnsetra. Best som vi gikk over ei myr, onkel foran med hesten i grime og jeg slengende et stykke bak, hørte vi et voldsomt brøl bak oss. Jeg tenkte først på fly, men skottet bakover, og der – i fullt firsprang kom en elgokse ut av bjørkeskogen og ut på myra. Den kom etter oss.

«Løp det forreste du kan bort til den store furua der borte,» sa onkel, «så setter jeg meg på hesten.» Jeg løp så jeg kjente blodsmak i munnen, mens elgbeistet kom stadig nærmere. Jeg nådde furua og klatret opp. Onkel satte seg på hesten. Elgoksen kom nesten helt bort til treet og ga seg til å remje og grave med forbeina. Mosedottene føyk bakover skrotten på den. Hvor lenge jeg satt der, husker jeg ikke.

Oksen ga seg etterhvert og ruslet tilbake til skogholtet. Om litt så vi den løpe av gårde, fulgt av ei kolle. Det var september og brunsttid. Oksen satte tydeligvis ikke pris på inntrangere i sitt revir.

Lekte midt i riksvegen

Det var liten biltrafikk på riksveg 50 forbi ysteriet og handelslaget i 50-åra. Vi lekte ofte midt i veggen. Slo rotte og rei på sykkelbakhjulet. En gang kom det nærmest seilende en åpen cabriolet med en svart mann ved rattet og en enslig dame i baksetet. Det var missis Jørgine Boomer fra New York på vei til barndomshjemmet i Lom. Mor beundret henne voldsomt, det var sikkert fordi hun selv hadde mormor fra Lom, trodde vi unge.

Vi hadde som oftest hund hjemme, alltid engelsksettere. De het som regel King. En gang kjørte Dombåsbussen over hunden. Den ble liggende mellom busshjulene og ble ikke skadet, iallfall ikke synlig. Da bussen var vel over, reiste bikkja seg og løp etter bussen nordover mot Tingberg. Vi ropte og skreik, men til ingen nytte. Hunden forsvant som et olja lyn og ble borte resten av dagen. Den hadde nok fått seg en støkk og hadde blitt aldri så lite tomelomsk. Dagen etter var den iallfall hjemme igjen i god form. Men jakthund ble den aldri mer, bare kjæledegge. Den lå i fotspennet til Marit søster. Hun hadde slått på seg brokk og var blitt operert på sykehuset. Doktor Hekneby kom på kontroll. «Såret gror så det nesten kan høres,» sa han. Og det er naturlig, med hund i senga. «En får godt grokjøtt av hunder,» sa distriktslegen.

Om det var den samme King husker jeg ikke, men jeg erindrere at sokneprest Gustav K. Høyem ringte til oss en bitende kald romjulsdag og spurte etter meg. «Nå, Jan,» sa han, «må du komme og hente hunden din. Den ser ganske tufs ut.»

Jeg tuslet opp Haugsgutua til prestegården. Der var det fullt av lausbikkjer, for buhundtispas til presten hadde løpetid. Hannbikkjer fra hele bygda hadde slåss seg i mellom. Ører var skambitte og skinnet fullt av klaka blodkaker. Jeg fikk King med meg hjem og inn på kjøkkenet. Utkjørt som han var la han seg på plassen sin under kjøkkenbenken. Da is og blodkaker var tint og bikkja haddde fått ristet seg riktig godt, var det blodflekcker over hele kjøkkenet. Mor tørket opp – som vanlig.

Kattegravøl i hagen

Vi hadde katt også. Jeg husker en drivende kvit en. En dag kom Margit Berge for å hjelpe mor å bake flatbrød. Den hvite katten ble

vettskremt av den hvitklede bakstekona. Den for som et lyn ut mellom beina hennes og forsvant høyt opp i en grantopp. Der satt den og skrek i flere dager. Til slutt måtte far skyte den ned med hagla si. Vi holdt gravøl i hagen.

En annen katt skulle være med til fjells. Far hadde kjøpt en gammel Ford av Johannes Nermo. En sommerdag skulle vi opp på Vedumslia, til setra til fars barndomsvennn Knut Rusten. Vi leide den i mange år. Forden kokte i ett kjøp opp Midtbygda, og vi måtte stadig ut for å fylle vann på radiatoren. Katta som lå i Ragnhild søsters fang, ble mer og mer urolig. Plutselig for den opp fra baksetet og opp på skuldrene til far som kjørte. Der klorte den seg fast, mens den skeit tynne stråler nedover ryggen hans.

Vel framme fikk mor og far en stri tørn med å gjøre rent, før vi ble bedt ned i den knøttvesle hytta til Ingeborg Wedum på kaffe. På hjemvegen løp Dagfinn bror og jeg en beinveg. Der lå det en hoggorm og kveste. «Orm,» skreik vi. Mor som gikk bilvegen rundt og som ikke så ormen, satte i å hyle. Hun var livredd orm.

Fjellet på kryss og tvers

Vi trålet Øyerfjellet på kryss og tvers. Far foran på sin barndoms stier og vi andre etter. Vi gikk fra Vedumslia til Aksjøsetra, videre til Åstdalssetra om Eysteinsvatnet og Mjøsvasslia tilbake, fra Lisetra til Rognhaugen, og fra Sjøsetra til Gullbringen. Etter at vi fikk bil, gikk vi fra Ner-Åsta til Skjelbua og videre til Steinhytta og Lyngkampen, fra Bøsetra gjennom Bjøynnbussen til Lyngen og fra Flåtåmoslæen og Uksbåsen over Herratindan til Tautern og Harland.

Det var oftere molteår på den tida enn nå. Jeg husker en moltetur til Lyngentrakten. Rødt og gult over alt. En Oslovenn av

*På besøk i handelslagshagen hos Kjersti Aasen i 1949.
Fra venstre Kjersti, Ragnhild, jeg og Marit.*

mor og far, Ole Røer, var med. Han plukket bare de største bærene. «Konfektmulter,» kalte han dem, En gang vi gikk det gamle råket fra Djupslia til Skjelbua møtte vi en hoggorm omtrent ved Gråkorphaugen. Far ville slå den ihjel med kjepppen sin, men da protesterte Ragnhild søster. Far måtte gi seg. Ormen fikk gå.

En sjelden gang skulle mor og far bort i helga. Da hadde vi barnepike. En av dem var Aslaug Sletthaugen. Det var noe spennende med henne, hun hadde vært gift med en greve i Ungarn eller Østerrike og bodd i utlandet før krigen.

Vi var i verste brødspiseralderen, og i tillegg til oss fire var fetter Thor på besøk fra

Lillehammer. Vi la innpå, og Aslaug smurte brødkiver til den store gullmedalje.

«Nei, nå får døkk gje døkk med ætainga. Nå orker e itte å smørja ei skive til,» husker jeg hun sa. Da mor og far kom hjem søndag kveld, sa vi klart fra at vi ikke ville ha Aslaug som barnepike mer, for vi fikk ikke spise oss mette.

Sommerstid rak det krøtter etter vegen. Småbrukerne hadde vel lite beite å by på, så de slapp kyrne rett ut i Riksveg 50. «Veigaku,» som vi kalte dem. De kom fra Jevnehagen, Langvik og Rugløyken.

En gang kom kua til Agnes Lie inn i kjøkkenhagen til mor. Da tok mor sopelimen og forsvant ut kjøkkendøra, fortere enn svint.

Mor hadde ofte gris også, gjerne et par stykker. Det ble alltid et svare spektakkel når slakter Martin Rugløyken kom til gards på førjulsvinteren. Ragnhild søster for på han og sparket ham på leggene. «Du får ikke slakte grisene våre,» skreik hun.

Slakter og frisør

Martin slakter var også frisøren vår. Når håret ble for langt, syklet vi til Rugløyken, jeg på egen sykkel og far med Dagfinn bror bakpå.

Hos Martin satt vi på en taburett ute på gardsplassen i solskinet. Det var alltid solskinn i 50-åra! Martin tok 50 øre klippen og la aldri på prisen, såvidt jeg kan huske, og att-

påtil kom den blide og trivelige kona hans, Anne, ut med kaffe og kaker.

Når vi så Iver Jevnehagen komme leiende med ei ku etter vegen, var det alltid spennende. Vi visste han han skulle til oksa på Jevne med den. Vi løp etter og hang på grinda ved fjøset da Asmund Klypen kom ut med storoksen.

Den så snill ut, men likevel måtte den stå inne, stakkars, selv midt på sommeren. Det var vel etter at handylova var trådt i kraft. Jeg er forresten ikke så sikker på det, for jeg kan huske at det ruslet oksebeist rundt i fjellet som både baulet og grov i bakken med framføttene.

Vi gikk folkeskolen på Solvang, i dag en del av turisttilbudet i Hafjellområdet.

Budeie på Brennlia

Farmor Ragnhild var føderådskone på Vestheim (Strøm) og var seterbudeie på Brennlia på sine eldre dager. Noe av det likeste jeg visste som guttunge var å være med henne på setra om sommeren. Vi koste oss med pannekaker mens vi satt ved ovnen og ventet på kua om kvelden. Da vi hørte bjøllekua Gullbån raute på kammen mot Gjæsli, gikk farmor ut og lokket. En morgen hun skulle ut og mjølke, kom hun busende inn igjen. Jeg lå fortsatt og småsov. I halvmørket så jeg farmor gå ned på kne på eldhusgulvet. Hun folda hendene og begynte å be. Hun var sterkt religiøs. Så for hun ut, treiv en skigardstaur og gikk mot fjøset mens hun huja og skreik: «Kom deg vekk, ditt beist!» Jeg spratt opp og kom meg ut i skutdøra. Der fikk jeg se en stor fremmed okse midt i fjøsdøra, som sto oppe i sommervarmen. Oksen hadde revet ned leet utenfor. Den hadde sikkert vært inne i fjøset og lukta på kyrne.

Farmor var helt vettskremt, men hun klar- te å få oksen på beina. Med et grynt rusla den av gårde, og bestemor kunne takke sin Gud for hjelp og støtte i nødens stund. Det var spennende i fjellet på den tida.

Jon Aasen var bestyrer på handelslaget. Han bodde over butikken med kona Kristine og dattera Kjersti. En dag dro Aasens og vi på sykkeltur til fjells, tre Aasens og seks Johnsgaards på hver sin sykkel – på rekke og rad. Vi passerte begge Bryhnsåene, Svartåsen seter og var på vei nedover Skålåsen mot Rognhaugen. Da, midt i vegen, i bunnen av bakken, sto en stor okse og gjorde seg til. Far som ledet an, bråstoppet, kastet seg rundt på sykkelen og hele gauggelreipet spurte tilbake til Svartåsen det forteste vi vanst. Der søkte vi ly innafør gjerdet, til oksen hadde passert.

Sveiser på Mo

Den siste barndomssommeren, mens vi gikk for presten, var skolekamerat Einar Moe og jeg sveisere på Mo. På Mo lå de ikke på setra med kyrne den sommeren, men hadde dem hjemme. Vi hadde 12-14 kyr å stelle, og selv om vi hadde mjølkemaskin, måtte vi ofte ettermjølke for hånd. Ei ku som het Fargerlin, var skikkelig tungmjølka. Melkemaskina dugde ikke. Hun ga ikke etter. Vi måtte bruke hendene. Vi hadde kua på tur. Plutselig en dag kom vi på utur. Hvem sin tur var det nå til å ta beistet? Vi kranglet om det ei stund – helt til en av oss fikk jurfilla rett i fleisen.

Jeg likte meg godt som sveiser på Mo, hos Gudbjørg og Ola. Ennå minnes jeg den kjempegode hjemmelagede spekepølsa til Gudbjørg Moe. Og så fikk jeg jo lønn. Jeg kjøpte platespiller for pengene. Den første plata var «A swinging affair» med Frank Sinatra. Mor var bare så måtelig begeistret. Hennes favoritt var Jussi Björling.

Oddvar Stensrud og utdrag fra "Et bygdesentrum blir til" av Kristian Paalsrud

Heggeroa

– en gammel husmannsplass under Ourom

Heggeroa er en nedlagt plass som ligger i lia, litt syd for Stavslibakken, på vestsiden på Tretten. Her er det nok flere som har bodd, i kortere og lengre tid. De mest kjente er nok Imert og Anne. Joar Stavslibakken, som var født og vokst opp i Stavslibakken, nærmeste nabo til Heggeroa, hadde mange historier å fortelle om Imert og Anne.

Imert og Anne kom fra Ringeby og ble boende i Heggeroa til de på sine eldre dager kom på Gammelhjemmet, som da var i Brudal. Hva de hadde til etternavn tidligere er ikke kjent, men her på Tretten ble de nevnt som Imert og Anne i Heggeroa.

Som så mange andre, i de årene, var Imert en tur i Amerika, men han var ikke så lenge borte. Etter et halvår kom han hjem igjen, han likte seg ikke der. Da folk spurte håles det kunne ha seg, svarta han: «E hadde glømt håles ho Anne såg ut, så e laut hemat.»

Det eneste han hadde med seg fra Amerika var en stor slagklokke. Den hadde han vært så redd for at han hadde hatt den i fanget på hele turen fra Amerika.

Mens Imert var borte hadde Anne født en sønn. De fikk i alt 9 barn, flere av dem reiste til Amerika. Mange kan nok i dag undres på hvordan det kunne gå for seg og fø opp 9 unger i Heggeroa i den tiden.

Imert var husmann i Ourom i mange år, og måtte arbeide etter husmannskontrakten. I tillegg drev han som snekker og smed, og en del tømmerhogst. Under tømmerhogsten

var Anne som oftest med. Imert var også flink til å bygge båter. Når han dreiv med arbeidet sitt, sang han salmer. Johan Stalenet har fortalt: «Når Imert song, så ljoma det like borti åt oss».

*Hvo vet hvor nær meg er min ende,
Se tiden meget hastig går.
Hvor lett snart kan det hende
At jeg herfra at vandre får.
Min Gud gjør dog for Kristi blod
Min siste avskjedstime god.*

Diamant bryllup i Heggeroa

Imert og Anne feiret diamantbryllup i Heggeroa den 26. oktober 1920. Her var det visst nok mye folk. Lærer i Musdal, Gudbrand Nordtorp, holdt tale for paret. I gave fikk paret en kaffekjel. Da Anne så denne sa ho: «Dæ ha vi nå frå før». Ole E. Wasrud hadde skrevet en sang til paret som han framførte.

Sangen tar jeg med her:

Til diamantbrudparet Anne og Imert Heggeroa

*Fagert i skaret
hit opp vi fare
i et så prektigt haust-vintervær.
Vi opp marsjere
og gratulere
diamantbrud og brudgom her.
Dimantbryllup feires her
Anne og Imert Heggeroa det er.
Vi vil her feste,
være som gjeste,
hygge de gamle to.*

*Diamantbruden
er nå litt sluden,
men dog frisk og aparta bra.
Ei anterguren,
furten og sturen,
men er bestandig vennlig og glad.
Anne har vært en kjerring så bra,
som en Imert kunne ville ha.
Har levd til sammen i fryd og gammen
seksti år med i dag.*

*Imert har strøvet
og han har været
alltid en trufast og god arbeidsmann.
Alltid fornøiet
om vondt har døiet
Som det nå også har været for ham.
Hans lønn har ofte været litt skrall,
men han har holdt den gamle normal,
som gammel husmann
er han og blir han
ei nogen millinøier.*

*Som en skibsreder
båter bereder,
men ikke noen "Tittania"
hvormed han kunde
Blåmyra sunne
og reise til Amerika.
Han reiste dit allikevel.
I vestens gull han var likesæl.
Han hugset Anne,
ægteskapsbanne
og kom så hematt att.*

*Mangt har han drevet,
snekret og smedet,
men som skogsmann dog aller mest,
Anne har været
med i det strøvet
og har saget ned så mangt et stort beist.
De har i skogens ensomhet
sjunget så ofte salmen "Hvo ved".
O – Hvilken høitid,
gå dit og bøi deg
ned i skogens dype ro.*

*Sjelden er dette
at man kan feste
diamantbryllup i denne form.
Derfor var trangen
her hos så mange
å få lykkønske brud og brudgom.
Vi er begeistret over de to
og ønsker dem en alderdom god,
og som et minde
her de vil finde
i denne prissang her.*

I 1927 kjøpte Ole E. Wasrud Heggeroa, og Anne og Imert fikk bo der vederlags fritt så lenge de maktet.

Imert var ikke noe begeistret for vann, og han var nok ikke den som vasket seg ofte. Når de skulle bort tok Anne tørkafilla og tok noen drag over ansiktet til Imert.

På sine eldre dager kom Imert på Gammelhemmet borte i Brudal, og da badet de Imert, dette tålte han nok ikke, og døde bare noen få dager etter han kom dit.

Låven i Heggeroa.

Gunvor Skjønsberg

Brev fra Gunda Skjønsberg

Til døtrene Gudrun og Sigrid, som begge var Diakonisser i Oslo

Øverli, 3/12-1935

Kjære, kjære Sigrid og Gudrun!

Ja, hvordan skal jeg faa tolket min tak, – og min forbauselse. Jeg blev rent forfærdet onsdag kveld da Erling kom leende gjennom døren aa sier «naa skal du faa noe rart», jeg turde nesten ikke se efter hvad det var. «Døm er naa aldeles galne» sa jeg da jeg forstod og hørte at det var radio, koste paa mig noe saa dyrt. Men saa hyggelig, jeg har alt haft mye glede af den. Erling satte den straks paa kjøkkenbordet, jordledning fra ovnskroken, og jamen hørte vi musik og tale med en gang. Og alle var oppi og hørte. Torsdag hadde han ikke tid aa gjøre noe, men nesten før jeg var klædd fredag morgen kom han og satte den op. Vi har den mellom skapet og stuedøren i kamret, under Gerds billede. Han fik den istand saa vi to hørte andakten af J.A. Øhren, og hver dag siden, det er saa godt. Søndag stod jeg op litt tidligere end ellers i helgen, saa fik jeg istan kaffebordet, og alle kom oppi før messetid, det var saa rart aa sitte her og høre gudstjenesten, -aa, hvor jeg ønsker det maa bli til nytte for os alle. Saa tog vi kaffen da efterpaa. Om efterm. fant Erling at det var messe i Motala i Sverige, veldig godt at jeg hører, det er saa stort. Vi tok en vaskevanstol af de Arnfrid malte aa satte den paa, foreløbig da.

Det er forgalt dere skulle legge ut saa vel-

Gudrun stående og Sigrid sittende

dig som denne maa koste, Men om den blev til den nytte for os alle som jeg vet dere ønsker og ber om, matte den bli! Og saa faar dere ha saa hjertelig tak for denne enestaaende julegave, tusen, tusen tak.

Arne kom nok ikke hjem til denne dag,

... fra hvordan skal jeg faa tolket min tak – og min forbauselse. Jeg blev rent forfærdet onsdag kveld da Erling kom leende gjennom døren aa sier «naa skal du faa noe rart», jeg turde nesten ikke se efter hvad det var. «Døm er naa aldeles galne» sa jeg da jeg forstod og hørte at det var radio, koste paa mig noe saa dyrt. Men saa hyggelig, jeg har alt haft mye glede af den. Erling satte den straks paa kjøkkenbordet, jordledning fra ovnskroken, og jamen hørte vi musik og tale med en gang. Og alle var oppi og hørte. Torsdag hadde han ikke tid aa gjøre noe, men nesten før jeg var klædd fredag morgen kom han og satte den op. Vi har den mellom skapet og stuedøren i kamret, under Gerds billede. Han fik den istand saa vi to hørte andakten af J.A. Øhren, og hver dag siden, det er saa godt. Søndag stod jeg op litt tidligere end ellers i helgen, saa fik jeg istan kaffebordet, og alle kom oppi før messetid, det var saa rart aa sitte her og høre gudstjenesten, -aa, hvor jeg ønsker det maa bli til nytte for os alle. Saa tog vi kaffen da efterpaa. Om efterm. fant Erling at det var messe i Motala i Sverige, veldig godt og at jeg hører, det er saa stort. Vi tok en vaskevanstol af de Arnfrid malte aa satte den paa, foreløbig da. Det er forgalt dere skulle legge ut saa veldeig som denne maa koste, Men om den blev til den nytte for os alle som jeg vet dere ønsker og ber om, matte den bli! og saa faar dere ha saa hjertelig tak for denne enestaaende julegave, tusen, tusen tak. Arne kom nok ikke hjem til denne dag, men om den blev til den nytte for os alle som jeg vet dere ønsker og ber om, matte den bli! og saa faar dere ha saa hjertelig tak for denne enestaaende julegave, tusen, tusen tak.

... det er forgalt dere skulle legge ut saa veldeig som denne maa koste, Men om den blev til den nytte for os alle som jeg vet dere ønsker og ber om, matte den bli! og saa faar dere ha saa hjertelig tak for denne enestaaende julegave, tusen, tusen tak.

men brev fik jeg, saa hyggelig med brev. Alt var bra, men travelt, saa han var unskyldt. Iver (Jevne f. 1869) ringte, skulle hilse, kunne ikke komme, Skulle til Skjønsberg i konfirmasjon, likesaa Agnethe Skar (f. 1869) stod paa tur dit. Simen var konfirmert paa Lillehammer, rart at han alt er i den alder. Tak for at dere tok meg med i krans til Gunnar (Lauritssønn Skjønsberg). Stakkars ham og, om døden kom uventet for ham. Jeg har faat kort fra dem jeg og. Karen (Hunder, f 1880 husholder hos Kristian Neremo i Brynssveen, bestemor Gunda var tanta hennes) ogsaa ringte, men Elise Mo (f. 1894, ogsaa søsterdatter) kom lørdag eftermiddag, hyggelig det, hadde ikke anledning søndag, Arnfrid og hun skal følges til Bottum med «grøt», Hun hadde hørt de hadde faat en liten jente derute for ca. 3 uker siden. (Den vesle jenta var Gunhild, født 12

nov. 1935 datter av Erik Jevne og kona. Hun ble utdannet ved Nasjonalforeningens sykepleieskole. Hun er gift med Kristian Storsveen, og de har 5 barn, for 4ar siden hadde de 12 barnebarn, og 2 oldebarn)

For en tid siden fik jeg et hyggelig brev fra Oline H (mor til per Hunder) skulle hilse saa fra henne og fra barna, det var så gildt med den asken. Ingeborg syntes asken var det likeste, men Per var mest gla i det som var i den, skulle si tusen tak. Oline var oppe hver dag naa, maa være saa forsiktig baade med arbeide og med maten. Undres om vi har fortalt at Ole Gillebu fik slag paa høstparten, var paa L.hammer og segnet om paa en butik. ved kunstig aandedret kom han sig omsider, laa derute mange uker, er nu kommet hjem, men svært daarlig. Kristine Fossegarden er ogsaa syg, og så mange andre i sørbygda, Tea Blix,

Tea Maakrud o.f., men jeg har faat være frisk hitintil. Gud vet naar min tur kommer, alt er og blir naade. Jeg har saa usigelig mye aa takke for.

I gaar var Arnfrid oppi aa hørte andakten, men i dag alene, barna blev lit skremte de søndag, det blev lenge for dem da. Forrhige helg blev Aksel Lie forlovet med husholderen sin, fra Ringebu, søster til Martins kone, At Johs Neremo er forlovet har dere vel hørt før, med Gudrun Bergseng Lysgaard, det.

Godt aa høre at dere er friske, men mer en nok aa stri med, det blir naa vel litt rimelig julefred for dere paa Kampen ogsaa i aar da, vi er alle glad for at det ikke er den fæle tiden nu, godt for hver tårn som er gjennomstridt.

Hjertens tak for hyggelige brever til min dag, og tak for alle goe ønsker, tusen tak! Faar jeg stell paa det saa vil jeg sende noen kaker og epler, det blir det hele. Jeg bare mottar og mottar, og selv gjør jeg intet. Lev saa inderlig vel da begge to, og atter tak! Tak! De hjerteligste hilsener fra Mor og fra Gudbrand som staar her og aapner et brev fra Ole (Ole Jevne f. 1873, bror av bestemor Gunda. Han hadde en Leinegard paa Veldre).

Dette brevet skrev bestemor Gunda til de to eldste døtrene sine, Sigrid, f. 1889, og Gudrun, f. 1892. Begge to var diakonisser, Sigrid arbeidet det meste av tiden i eldreomsorgen, og Gudrun hadde sin lengste tjenestetid i menighetspleien.

Gunda Skjønsberg f. Jevne 1861 – 1938

Gunvor Skjøsberg

Snurubakken

Dette er et foto av Snurubakken. Det var Harald M. Lie som var så forutseende at han gikk rundt og tok bilder. Det står i boka – «og ingen kom att», Kari og Ola flyttet fra Nyløkken til Snurubakken og ble husmannsfolk på Øverli. Nyløkken, eller Nylykkja, ligg nordafor Lisvea.

Der var det Svea, Nylykkja og Ringen. Nylykkja var husmannsbruk under Nordgard Lie. Nå tilhører Nylykkja Bratli.

Kari og Ola bosatte seg i Snurubakken i 1859, og bodde der nesten 50 år. Ola ble skrøpelig på slutten, han klarte ikke å gå sjøl da de skulle flytte. Han ble derfor kjørt på en «trestongslea». Gudbrand bror, sier at i følge tante Gudrun (f. 1892), flyttet de til skyldfolk i Lognseth. Ola døde i 1907 eller 1908. Kari døde et par år senere, hun var da kommet på gamlehjemmet. Tante Gudrun fortalte at hun hadde vært med og besøkt husmannsfolka i

Snurubakken. Foto: Harald M. Lie.

Snurubakken. Foto: Harald M. Lie.

Snurubakken. De fikk kaffe og vafler, og som unger flest syntes hun nok at det var stor stas med nystekte vafler! Det er ellers nesten uforståelig at de kunne klare seg på den vesle jordlappen, de hadde ikke jorda lenger enn ned til bekken.

De hadde visstnok lov til å høste gras og lauv i utmarka, men uansett så må det ha vært et ubeskrivelig slit å klare seg. De hadde 7 barn, og en av dem var Amund. Han ble husmann hos Per Lie (far til Asbjørn f. 1903) Som det står i «– og ingen kom att» var bruket hans Skansen. Senere kjøpte Amund bruket, og kalte det «Nordli». Amund var født i 1856, så han kom nok til verden mens Kari og Ola bodde i Nylykkja.

Gudbrand bror husker at Amund fortalte fra oppveksten i Snurubakken. De hadde

2 kyr og 7 geiter. Det var så trangt i fjøset at Kari måtte slippe ut en eller flere geiter når hun skulle sope i fjøset. En dag kom ulven og ville ta med seg ei av geitene. Kari tok sope-limen og dengte laus på ulven med den ene hånda, med den andre holdt hun et fast grep i ene hornet til geita si. Gudbrand lurte på hvem som vant det basketaket. «Å, det var ho mor som vant», svarte Amund. Amund var far til Ole, og Ole var far til Lilly Dalbu, Arthur og Herman Nordli.

Nå er det døtrene til Herman som har Nordli som feriested. De heter Eva og Kari. Amund fortalte også at brønnen i Snurubakken lå bare noen få meter nedafor fjøsmuren. Det var visstnok ingen som tok skade av det!

Gamle Grendi

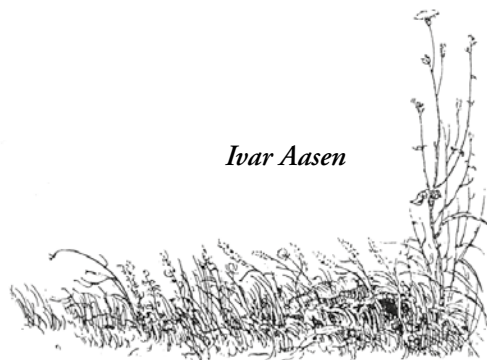
*Tidt eg minnest ein gamall Gard
med store Tre og Runnar,
Vollar, Bakkar og Berg og Skard
og Blomster paa grøne Grunnar.
Der eg hadde meg so godt eit Rom:
Hus og Mark med baade Bær og Blom,
alt eg nøytt som ein Eignedom
med baade Lut og Lunnar.*

*Der var Dalar og Lider nog,
der Lur og Bjøllor klungo;
Der var Ruster og fager Skog,
der tusund Fuglar sungo.
Tett med Stova stod ei Bjørk so breid
der hadde Skjorerna sitt gamle Reid,
Staren song i kvar ein Topp, som beid,
og Erlor i Tunet sprungo.*

*Heime var eg so vida kjend
og slapp inn, kvar eg vilde,
i kvart Hus i den heile Grend,
um endaa Folket kvilde.
Der var Kjenningar i kvar ei Kraa,
og naar eg ukjende Folk fekk sjaa,
spurde eg radt, kvar dei var ifraa,
og dei var lika milde.*

*Var det nokon, som der leid vondt
og vardt fyre Tap og Spilla,
braadt det spurdest um Bygdi rundt,
og alle tykte, det var illa.
Ofra minnest eg mi gamle Grend,
naar eg framand uti Verdi stend,
heimlaus, frendelaus og litet kjend,
og likar paa Leiken illa.*

Ivar Aasen

Oddvar Stensrud

Rype og rypejakt i Øyerfjellet

Rype og rypejakt har vært et sikkert diskusjonstema i Øyer gjennom mange år. Kristian Midtli i Øyer var en ivrig jeger, fisker og fjellmann. Kristian kunne nok være nokså frisk og hard i sine meninger, og var ikke redd for å "konfirmere opp att" fjellstyrets medlemmer og oppsynsmenn. I 1979 hadde Jan Johnsgaard, som da var ansatt i Gudbrandsdølen, en samtale med Kristian, som jeg her tar med en del av. Denne artikkelen og Kristian Midtlis synspunkt er svært aktuelle også idag. Bestanden av rype er liten, og sterke røster hever seg for å redusere jakten.

Kristian forteller:

Det er rent stusselig å gå i fjellet nå for tida. Det er nå snart itte vilt å sjå- bortsett fra elg da. Da jeg var guttunge var det rype over alt. Det satt svart av orrfugl i bjørketoppene, og harestopper gikk på kryss og tvers over hele fjellet. I dag finnes det så vidt noen harer igjen. Rypa; derimot ser en knapt fjøra av lenger. Jeg har ikke hørt rypeskratting på aldri så lenge. Det kan ikke bli dårligere en det er nå, og etter min mening må nå all rypejakt i Øyerfjellet innstilles før det er for sent. Ikke vet jeg om fredning hjelper, men det kan i alle fall ikke skade. Ingen ting duger ufristet, og fikk jeg bestemme ble rypa fredet i tre år. Så fikk en se om det hjelper. Slik det nå barker i veg vil det snart være blåst for fugl, er jeg redd for.

Urolig i fjellet

Det er så. Ikke vet jeg om forurensing og slike ting har nådd Øyerfjellet. Det er godt

Rype sommer og vinter.

mulig. Kråke og korp er det i hvert fall blitt mer av i det siste, og disse gjør sikkert stor skade. Det samme gjør sikkert all trafikken. Før i tida måtte vi gå til fjells. Det var langt å gå fra nede i bygda og helt inn på Bøsetra. Det var ikke en tur en gjorde hver dag. En tur inn til Åsta på fisking var rene Amerika-turen. Nå biler vi. Det går bilveger på kryss og tvers, og det hender at jegeren knapt er ute av bilen før det smeller. Hele året, bortsett fra midt på svarteste vinteren er det folk over alt. Ved påsketider kryr det av folk, over alle hauger og det er ikke vanskelig å tenke seg at dette virker forstyrrende på rypa som akkurat da er inne i pardannelsen.

Stamfuglen blir tatt

Det var roligere i fjellet før i tida. Det var heller ikke så mange jegere som nå.

Den gangen var det en selvskrevet lov at stamfuglen ikke skulle tas. I dag gjelder ikke denne loven lenger. Høres et skudd, kommer det straks jegere fra alle kanter, og hele kullet plaffes ned.

Jeg er ingen vitenskapsmann og har ikke svar på alle problemene, men jeg mener at det ikke kan skade å forsøke fredning en stund. Det hevdes av enkelte at det ikke har noen hensikt, men jeg nekter å tro på det før det er bevist, og bevis får vi ikke før vi har forsøkt.

Ett er vel ganske sikkert, og det er at vi mennesker har, i det minste fall, en del av skylden for tilstanden. Kan vi ikke da forsøke å bøte på skaden? I dag er det ren og skjær hobby å gå på jakt.

Ingen stryker med om rypejakta blir forbudt en stund.

Annerledes før

Da jeg var guttunge var det annerledes. Det var ikke så mye annet å finne på enn å gå på

jakt og drive snarefangst. Det var ofte den eneste måten å tjene en slant på.

Vi guttunger drev snarefangst innpå Åsom, og det var ikke småbører vi bar ned på handelslaget og solgte. Da vi ble større fikk vi være med fedrene våre lengre inn i fjellet.

Det krydde av vilt den gangen, og mindre ble det ikke samme hvor mye vi fanget.

Du var selv på rypejakt i høst, har vi hørt. Fikk du noe?

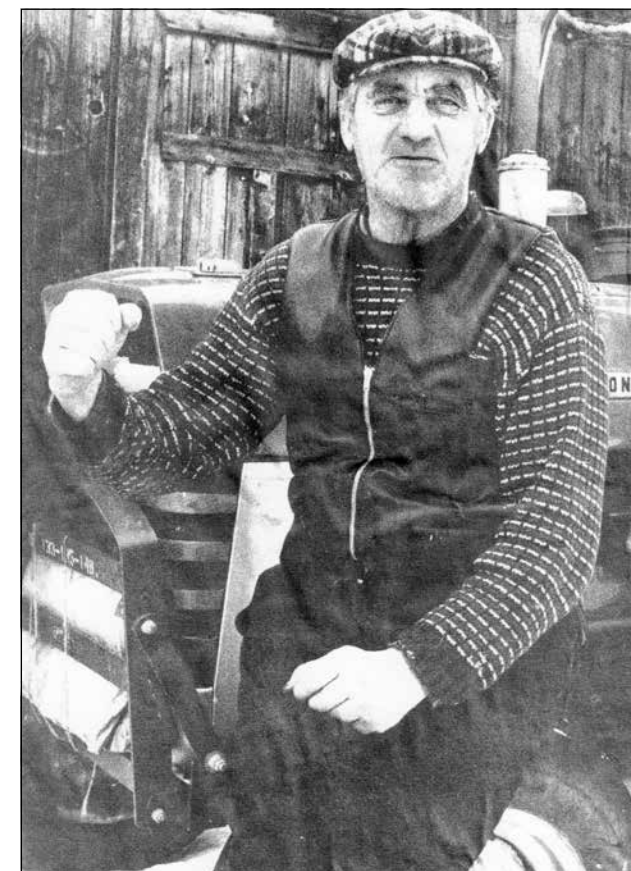
Jeg fikk fem ryper. Jeg ser det slik at når 100 andre går på jakt gjør det ikke noe om jeg slenger med. Nå har jeg imidlertid skutt bikkja. Heretter blir det nok ikke jakt på meg før det blir noe mer å ta av. Det er blitt slik at det er mye morosommere å se levende vilt mot å skyte det. Det vesle som fins igjen, skal nå få gå i fred for meg.

Men hare er det da visst nok av?

Er det det? Ikke etter min mening. Det finnes visst et par herraskrotter oppi morka her, og når folk ser sporene korser de seg over det og slår hendene i hop over å mye hare det er.

Ja, visst har vi et par stykker oppi her, sier jeg da. Nei folk skulle sett alle harestoppe for i tida, Da tenker jeg pipa har fått en annen låt. Rev er det heller ikke mye av. Vi hadde nåen oppi her ei stund, men nå har nok gaupa gjort kål på døm au. Det later til at politikken i dag er at matnyttig vilt skal høstes og rovdyr fredes. Vi blir spennet omkomne til slutt.

Om Kristian så nokså mørkt på det i slutten av 1970 årene så kunne han nok ha god grunn til det, da det hadde vært noen dårlige rypeår i Øyerfjellet. I 1979 var rypejakta i Øyer statsallmenning begrenset til 3 dagers jakt. I de jaktrapportene som kom inn til fjellstyret ble det skutt 73 ryper. Likevel, som så ofte før, kunne det fortsatt veksle med gode og dårlige rypeår i fjellet.

Kristian Midtli.

I slutten av 1980 årene var gode rypeår i fjellet, med et toppår i 1988. Jakttida på rype i Øyer statsallmenning var da; f.o.m. 15.09. t.o.m. 24.09. og f.o.m. 11.10. t.o.m. 23.12.

Det ble i alt løst 577 jaktkort på småviltjakt i 1988. Av de 40% jaktrapporter, av løste jaktkort, som kom inn til fjellstyret ble det skutt i alt 2.174 ryper i Øyer statsallmenning denne høsten.

To mann, uten hund, som jaktet innover i Kaldorseterhaugene den første jakt dagen i 1988 skjøt til sammen 24 ryper, da hadde de så mange ryper i sekkene at de syntes det var nok. Av eldre jegere, og fiskere, er det nokså vanlig å høre at alt var bedre før. Det krydde

da av småvilt, og det var mer og større fisk i alle vann og vassdrag.

Trolig kan nok en del av det være rett, men det er vel så med de fleste, at en har godt i minne de jakt- og fisketurene en var heldig med, alle de andre turene går nok fort i glemmeboka.

Kristian «falt på sin post». Han var en ivrig og sikker fisker i Gåsesjøen, ved Gullbringen i Øyerfjellet. Ved en fisketur der fikk han hjerne slag. Ble fraktet med legehelikopter derfra til sykehuset på Lillehammer, men kom seg ikke igjen etter dette og døde senere på høsten.

Hans Kristian Lien

Lykkja i Lisgrenda

Lykkja i Lisgrenda, det vesle bruket mellom Jordbakken og Brattli er nå borte. Lykkja var et lite bruk. Det var ca 9 mål dyrka mark som var drivbart. I tillegg litt skog og noen mål med bratt ljoslått. Rett opp for husa, på oversiden av Hornsjøvegen lå Sveberglykkja, et bratt jordstykke uten noen form for vei. All avling derfra måtte bæres ned en nesten uframkommelig sti.

I 1960 åra dyrka Arne Skredderhaugen noen mål i Almenningen innenfor Lisetra. Han var den siste som drev Lykkja. I tillegg hadde Lykkja ei lita seterdrift på Hornsjøen.

Fra gammelt av het Lykkja Nordre Lislykkja. Søre Lislykkja var nåværende Solberg.

Menneskene på Lykkja de siste 100 år:

Første eier av Lykkja som jeg vet om var Johan Nordbys bestefar. Han kom til Lykkja i 1918. Døde forholdsvis ung i 1928. Harald Rosenberg, og kom fra Nordsinni i Land, og kjøpte Nistuen Nordgard Lie, av Sissil og Per. Det var like før 1900. Han hadde med seg kone. Nikoline, og to små jentunger, Marit og Ellen. Ellen ble senere min bestemor. Hun giftet seg med Kristian Lisveen, min bestefar.

Marit Rosenberg ble gift med Laurits Brattli, som senere tok navnet Lie. Det skjedde rundt 1912. Etterhvert tok Laurits over Nistuen Nordgard Lie som Harald Rosenbergs svigersønn.

Det skulle bli mye dramatik og sorg for ekteparet Marit og Laurits. Den gangen skulle det snakkes lite om slike ting og hendelser. I mine undersøkelser måtte jeg oppsøke kirke-

kontoret for å få de opplysningene jeg trengte. Ingen visste noe som var sikkert.

Marit og Laurits fikk 7 barn, bare 4 vokste opp. Håkon døde som tiåring i 1925, Anne døde også i 1925, 1½ år. Begge døde av hjernebetennelse.

Marit, barnas mor døde av tuberkulose i 1926, 38 år gammel. Kristine, den eldste av barna, døde også av tuberkulose 18½ år gammel, i 1932. Også hesten døde, grunnen er ukjent.

Etter all denne motgangen skal Laurits ha uttalt : "Vi kjem vel teil å røke med aille". Etterhvert ble dette for mye for Laurits med en etter forholdene stor og tungdrevet gard. Han hadde tross alt fortsatt igjen 4 barn som skulle forsørgeres. På denne måten kom Laurits til Lykkja. Han byttet Nistuen Nordgard Lie med Lykkja som var mindre og mer overkommelig å drive.

Barna Nikoline, Per, Valborg og Kristine var med til Lykkja, mens Leif vart igjen hos bestefaren Harald Rosenberg som da var kommet til Nistuen Nordgard Lie.

Marit og Laurits hadde i utgangspunktet en stor familie, 7 barn. Med en slik familie

Huset hvor det ryker av pipa vart kalt Gammelstuggua, og det til venstre var huset de bodde i.

Bildet er tatt fra gutua nedenfor Lykkja. Mot himmelen ser en Sveberget, og til venstre fjøset med dassen foran. Det største huset var lo og høylåven

kunne det vært nærliggende å tro at det skulle bli mange etterkommere. Slik gikk det ikke. I dag er det bare en etterkommer etter denne store familien.

Nikoline giftet seg med Arne Skredderhaugen som kom fra Skredderhaugen i Midtbygda. Arne og Nikoline overtok og dreiv Lykkja like før krigen, og dreiv der til 1987. De fikk en sønn, Magne, født i 1939, han er også død nå.

Arne og Nikoline bygde seg nytt hus før de solgte Lykkja til nabobruket Jordbakken ved Olav Lien.

Leif, Nikolines bror, flyttet til Lykkja da han ble pensjonist. Lykkja var på en måte hans barndomshjem. Han bodde i det ganske så skrøpelige huset til han kom på sykehjemmet i 1997.

Bildene av Lykkja viser hvor små forhold, og elendig husa var. I dette huset bodde det likevel folk til 1997. Til nå er Lykkja det siste bruket i Lisgrønda som ble nedlagt. Husene er nå borte. Det siste ble revet for 4 år siden.

Dette er sannsynligvis det siste som skrives om Lykkja, og jeg håper at de opplysningene jeg har funnet er korrekte.

Bildene fra Lykkja er utlånt av Ole Johs Gillebo. De er antagelig tatt i 1949. Fotografen er ukjent.

Kjøbekontrakt

Hong den 17 januar 1894

KJØBEKONTRAKT

Vi undertegnede er av dags dato blevende enige om følgende handel. Jeg Martinus Christiansen Stein ærklærer herved at have solgt ligesom jeg herved til Jens Eriksen, Stor-Galtrud kaldet for det af sak omfarende kjøbesum kroner 1000, samt saa mange tykke store og store skiferstenheller som tiltrenges udenfor stuedøren.

Ovennevnte kjøbesum betales paa den maaden at køberen udsteder panteobligation For kr. 800, mod sikkerhet i nevnte eiendom samts i pladsen Storgaltrud med Knudsløkken derfor eies af kjøberen. Resten kr. 200, betales af kjøberen med kr. 50 hvert aar de 4 første aar, første gang 14 april 1894. Kjøberen tiltreder eiendommen førstkomede 14 april.

I handelen medfølger 7 tylfter tømmer hvoraf $\frac{1}{2}$ tylft 12 alens 5 toms og resten 9 og $9\frac{1}{2}$ alens 7 toms fremskaffes til Stor-Galtrud næste vinter.

Ligelædes skal sælger pløye en dag hvvertaar de tre første aarene, samt hest til Lillehammer en tur. Fra 14 april 1894 skal kjøberen svar 5% rente af nævnte kjøbesum hvert aar inden 14 april. Omkostninger ved skjøde og skyldelingsforetning betaler kjøber og selger halvpart.

Saa skal ovennevnte eiendom, når forannevnte kjøbesum er udgjort heretter tilhører Jens Eriksen og arvinger med de nu til og underliggende hærligheter af hva nævnes kan og partbliver jeg saaledes hans hjemmels mand efter loven.

Til vitterlighed

Martinus Chr Stein
Jens Eriksen Galtrud Iver Berg

Johan Olsen Hong
Martinus Amundsen Sygard Hong

Oddvar Stensrud

«Pærbua»

Inne i Åstdalen i Øyerfjellet, litt syd-øst, og opp, for der vegen i Åstdalen krysser Lyngåa, i nedere kanten av en åpen grasslette, med utsikt over deler av Åstdalen, ligger «Pærbua». Navnet har den fått av at her hadde Peder Olsen Bratli, fra Lisgrenda i Øyer tilhold. Han hadde tilhold i «Pærbua» i mange år, sommer som vinter. Han hadde flere tilnavn; «Slåtte-Pær», og «Løytnants-Pær». Navnet «Slåtte-Pær» fikk han trolig av at han i oppdrag å jage beitedyr som kom inn på slåttene som da var Åstdalen. Hvorfor han ble kalt for «Løytnants-Pær» er ikke kjent, men han hadde i hvertfall ikke noe med det militære å gjøre.

Peder Olsen Bratli var født den 2. april 1834. Når han begynte å ha tilhold i Åstdalen er ikke kjent. Men det var en tid spørsmål om det skulle bli fast bosetting inne i Åstdalen. Peder var trolig den som prøvde å praktisere dette. Opprinnelsen til «Pærbua», og når den først var oppført er heller ikke kjent. Bua ligger ca. 2 mil fra bebyggelse i Øyer, og det var nok i de årene ikke så enkelt å ta seg inn til østre delen av Åstdalen, verken for folk eller fe. Det var ikke noen veger, og heller ikke bruer over elvene. I de årene stod nok stor og grov granskog tett i Åstdalen. Innenfor granskogen var det da, som nå, et belte med tett bjørkeskog, for så å komme inn på snaufjellet innover i Kaldorseterhaugene mot Nedre og øvre Lyngtjønnnet. Like vest for bua renner Lyngåa, som ca. en snau km. lengre nede renner ut i Åsta elv.

Dette var nok et ideelt sted for Peder som var en hardhaus. Han ville prøve å livberge seg av fangst, jakt og fiske. Det vart fortalt at han fanget hare om vinteren. Harene frøs han

*Pærbua 1907 i Åstdalen.
Andreas Bekkeslåtten, Næroset (t.v)
og Per Olsen, også kalt «Løytnants Per» (t.h).*

ned, til utpå vårparten da det ble skareføre. Da hugg han hode og føttene av harene, lesset dem på en skikjelke, som et lite lagvedlass, og drog ned til bygda for å selge harene.

I den tiden var det mange slåtter i Åstdalen som ble høstet. Sommertiden hadde Peder som oppdrag å prøve å jage fe og hester som kom inn i slåttene. I 1880 årene ble det slutt

med høstingen av slåttene i Åstdalen. Peder måtte prøve å finne andre måter å livberge seg på. Det var mye hester, både fra Ringsaker og Fåberg, som ble sluppet på beiting i Åstdalen. Mange av hestene ble hentet ned til bygdene før slåttonna begynte. Dette førte til at mange som var innover for å prøve å finne igjen hesten henvente seg til Peder om han hadde sett noe til dem, eller visste hvor de var. Her så nok Peder muligheten til et nytt «levebrød». Peder var ofte med og hjalp til å finne igjen hestene. For dette fikk han litt penger, eller brennevin.

Han kom fort under med at jo lengre tid som gikk før de som eide hestene fant dem igjen, og det nærmet seg slåttonna, jo mer var de villige til å betale for å få hjelp til å finne dem igjen. Det ble påstått at han på et avside-liggende sted, laget til en innhegning, der han samlet en del hester i tiden når han visste at de skulle hentes ned til bygdene igjen. Når det hadde gått en tid, og eierne nærmest hadde gitt opp, var Peder i vei og fant igjen hestene.

Peder var gift med Sigrid Bergsdatter, og sammen med en sønn, og ei ku, var de med og overvintret i Åstdalen.

Ut på vårparten ble det lite med mat. Det var fortsatt snø og skareføre i fjellet da Peder drog ned til bygda, men da satte det inn med godvær og Åsta elv gikk opp og ble flomstor til Peder kom innover igjen. Peder kom ikke over Åsta. Kjerringa skjønnte nok at han hadde fått problemer og gikk ned til elva. Der satt Peder på den andre siden. Han fikk slengt over noe mat, men måtte selv gå innom både Åstvatna og Lyngen for å komme seg til «Pærbua» igjen.

Det var nok ikke alle i bygda som var like begeistret for Peders opphold i Åstdalen. Og i november 1886 gjorde Øyer kommunestyre følgende vedtak: «Da det opplyses at Peder Ol-

sen Bratli har taget fast Opphold i søndre Åstdalen, og dette ansees baade skadelig og util-latelig for Almenningen, saa henstilles det til Almenningsbestyrelsen at foretage de fornødene Forføyninger til vedkommende. Fjernelse fra Almenningen og til hans Boplass nedrivelse og ryddiggjøres». Det er vel tvilsomt om dette pålegget ble fullført. Det som kalles «Pærbua» står fortsatt. Først i det 19 århundre tok Lensmann Huuse, i Øyer, over «Pærbua». Senere tok hans sønn; Lensmann Ingvar Huuse, over bua, og restaurerte den opp en del .

Peder Olsen Bratli døde den 15. august 1906. Sigrid reiste da til Amerika, der mange av hennes nærmeste slektninger var.

Johannes Jutulstad, i Lisgrenda i Øyer, som var født i 1893, husket Peder, og hadde mange historier å fortelle om han.

I dag er mye av den gamle grove skogen som var i Åstdalen borte. Hogstfelter med ny ungskog preger mye av østsiden av dalen.

Sommertiden går det bilveg like ned for «Pærbua», og det er nok enkelt og komme seg til og fra på denne tiden av året. Om vinteren er det nok stillheten som fremdeles råder ved «Pærbua», det kan gå måneder mellom hver gang et enkelt skispor krysser snøflatene ved bua.

Johan Kaspar Sprekkenhus

Til fedrebygda Øyer

(Tone: Det er min sjel en frydfull trang)

*Mi fedrebygd eg syng om deg,
Din fagerdom meg tryller.
Med trolldomsmakt min hug du dreg,
når sol i gry deg gyller.
Når ploegen skjer i svarte mold,
det yr av blom på eng og voll,
og lauvet sprett i lid og koll
naturen sjølv deg hyller.*

*Når våren kjem i bygda vår,
det let frå løynde strengjer.
Som dalens vilje Laugen går,-
og fridomsveg seg sprengjer.
Her sjoer bekk og suser elv
med gule sprøyt i lid og kvelv.
Det flyg, det flaks, så lufta skjelv
mot sol på gylte vengjer.*

*Her fagre kvinner, byrge menn
om atterarven trygde,
rudde gard i lid og grend
og heim i villmark bygde.
Her tusund år i hardsett strid
gav vigsel, von og bløming blid,
der urtidnatt og skuggetid
for sol og vokster skygde.*

*Vi hegne vil om fedres arv
– og trugne vaktmenn vera-
om framtid trygd og atters tarv.
Det er vår største æra.
Som vardeld frå høge tind
lys livsens ljøs i hug og sinn,
så leid og veg mot liv vi finn
og kan vår dugnad bera*

*Frå toft og tun, frå kvar ein gard
du ferdaminne møter.
I tusund år her atter har
slått djupe, sterke røter.
Her soga syng eit høgstemt kvad,
kviskrar stilt i lauv og blad
om slitets kjensla rik og glad,
om sorg, som tidt deg grøter.*

*Her jorda er av sveitte bløytt
og tårer gjennom tida.
Her rudningsmannen tidt gjekk trøytt,
når åkren ut han vida,
braut stein og stubb og røter sleit,
så hardt det skok, og ilt det beit.
Men merkjingsordet var, du veit:
for ett og framtid strida.*

Oddvar Stensrud

Martinstulen

(Martin Stylen)

Midt i tette granskogen ca. 1,5 km. vest for grensa mellom Øyer og Gausdal kommune, ved Musdalsetra, ligger en nokså stor sørvendt grasslette. Sletta er i dag i ferd med å gro til med granskog. Herfra har en fin oversikt ned mot de øverste delene av Gausdalsbygda. Murrester tyder på at det engang i tiden har vært bebyggelse her. Det er vel ikke så mange i dag som er klar over at denne sletta her var grunn til nokså store stridigheter mellom gardsbruk øverst i Musdal og Gausdøler.

Så langt tilbake i tiden som første halvdel av 1600-årene hadde gårdsbruket Berg, øverst i Musdal, begynt med seterbruk på Martinstulen. I en 12 manns rett fra 1649 ble Berg fradømt havneretten fra setra på Martinstylen. Berg fortsatte trolig seterdriften, men det gikk nærmere hundre år før saken kom opp på nytt. I en Hjemtingsdom av 1748 stadfestes 12 mannadommen av 1649. I begge dommene bevidnes det at: «MUSDØLENE MÅTTE HAVE SNEGET SEG TIL Å OPPFØRE SETERBOLET PAA MARTIN STYLEN».

Den 20. oktober 1860 solgte Hans Majestet Martinstylen til Berg for 5 skind skyld. Dette ble påanket og ved Ober-Hoff retten den 8. oktober 1782 ble Hjemtingsdommen av 1748 stadfestet, og retten avsagte følgende dom:

«Johannes Cristensen Berg og broder Frants Cristensen bør herefter at entholde sig fra ald setring eller seterbrug på englandet Martin Stylen og den omtviste mark ved og omkring Martin Stylen».

Musdal Grendeutvalg har merket opp sti fra Musdalsetra til Martinstulen og satt opp skilt der.

Martinstulen.

Saken var ikke over med det. Brødrene Berg anket saken videre til Kongen. Her vises til anken mottatt den 25. januar 1787:

«Vi den syvende, av Guds nåde, Kongen til Danmark og Norge, de Wenders og Gothers, hertug udi Sleswig Holsten, gjør vitterlig at aar 1787 torsdag den 25 januari fremkom for Os, Udi Worens Høyeste Rett, Pukorator Peter Boll vi vel som allerundeunderdanigst andras: Hvorledes Johannes og Frants Cristensøn Berg af Øiers Præstegjeld udi Gudbrandsdalen, Aggershus Stift i Wort Rige Norge havde formenet aarsagede for Os udi Wor Høyeste Rett allerundeunderdanigst at lade paa anke Dom, som Os, elskelig Vore til forordne».

Her ble det avsagt følgende dom:

«Den avsagde dom Under Rets Dom vordere

herved aldeles underkjendt, og Appellanterne Johannes og Frants Cristensen Berg, som eier av Pladsen Martin Stylen kjendt fremdeles berettiget at havne og sætre med deres kreatur om sommeren sammesteds.

Sætter Bopel maa ikke flyttes til andre fortrængsel».

I dommen ble det vist til; ved lovlig og tinglæst hjemmelsbrev ble brødrene Berg eiere av Pladsen Martin Stylen, og med kongelig skjøte, av 20. oktober 1760, hvorved hans Majestet hadde solgt 5 skinn skyld i Martin Stylen.

Gamle skriv om Martinstulen er utlånt av Svanhild Skaug.

Oddvar Stensrud

Martinus Stein

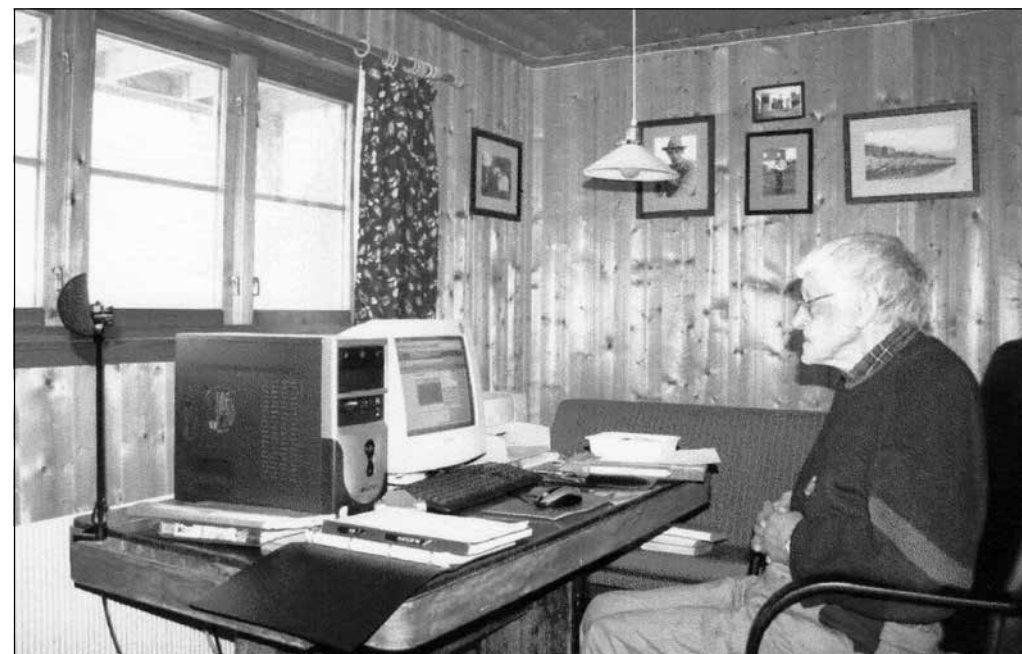
– en aktiv 80 åring

Martinus ble født på Hong Nordgard, øverst i Musdal, i januar 1928. Så å si hele sitt liv har han bodd her.

I 60 års alderen ble han interessert i slektsgransking, og begynte å samle stoff om personer og slekter, særlig i Musdal i første omgang, men senere også i nabobygdene. De første årene skrev han alt ned for hand, men fra år 2000 har han brukt datamaskinen til å skrive ned og lagre stoff. I alt har han over 20.000 personer i

sitt register. Fortsatt er han aktiv framfor datamaskinen, men da jeg spurte hvordan det gikk om dagen svarte han: «Det går sørgelig smått, de hende de kårke se heilt uppi huggue».

Martinus har i alle år vært en ivrig sanger, og har vært med i Tretten Mannskor, og Tretten Sangkor, til sammen i 55 år. Martinus var en av de som var mest trofast til å møte opp på sangmøtene, og blir nok husket for mange gode kommentarer i forskjellige anledninger.

Martinus Stein.

Knut Steigaard

Fotefar fra fortiden

I alle år har jeg hørt at om funn av trerester i myrene i Øyerfjellet. Spesielt Harald Brobakken og Kristian Bjerkestuen kunne fortelle om slike forekomster da de tok ut torv til brensel. Mange andre hadde også erfart dette og godt tørket ble trebitene benyttet til brensel. Godt brant de også må vite. Ingen har vel tenkt så meget over hva som lå til grunn for disse funnene. Nu er det kommet frem mer som setter disse funnene i et ganske annet perspektiv.

Vi sitter i det koselige ildhuset hos Odd Fossum på Nysetra. Han, Helga og Håvard er nettopp i ferd med å avslutte middagen etter en god økt med møkkjøring. Samtalen dreier seg om hva som skjedde i 2008. Kanskje ingen sensasjon, men noe som fikk tankene til å

gå. For å få den rette informasjonen ble nabo Magnar Vedum tilkalt, han hadde også vært med på den tildragelsen det her er snakk om.

På Nysetra lå det et gjengrodd vann som til tider gikk over sine bredder og laget bløtete der det ikke skulle være. Dermed beslut-

En av de omtalte fire furuene. Foto: Knut Steigaard.

Stor furukåte funnet i samme område.

Foto: Knut Steigaard.

tet Odd og Magnar å gjøre noe med dette i fjor. Dermed ble dammen gravd opp og myrsølet fjernet (alle tillatelser innhentet naturligvis). Som en gedigen overraskelse i prosessen fulgte det med opp fire dugelige furustammer. Så store stammer var nok en sjeldenhet og karene ble litt nysgjerrige på hvor gammelt dette kunne være. Derfor sendte de prøver til Trondheim for undersøkelse. Magnar Vedum forteller at Laboratoriet for radiologisk datering ved NTNU kom tilbake med svaret. Metoden som benyttes til slik tidsfastsettelse er ^{14}C -datering (karbondatering). De var 5334 år gamle! Om det så legges til et slingringsmonn på 100 år begge veier må det kunne sies at trærne er virkelig gamle.

Ved nærmere studium viser det seg at årringene er ganske brede, noe som tyder på at vekstvilkårene den gangen måtte ha vært særs gode. Temperaturen har sikkert vært flere grader høyere enn i dag.

Så kommer selvfølgelig spørsmålet: hvordan så det ut her for omtrent to og en halv

gang vår tidsregning siden? Vi skal ikke gå lenger enn til Tor Ile og hans bygdebøker for å finne noe om dette - i første bind har han skrevet om hossen bygda vart til og innvandring og busetjning. Sannelig en spennende lesning. Smeltingen etter den store istiden strakte seg over lengre tid og var antagelig ferdig for omtrent 8000 år siden og åpnet for den preboreale tid hvor klimaet stadig ble bedre. De første plantene som kom var de som trivdes best i kjøligere klima, også noen arter vi kan finne igjen i dag. Derefter fulgte bjerk og andre løvtrær som bredte seg til skogområder og klatret innover fra kystområdene oppover i høyden. Så kom furuen, spesielt på grunnlendte områder. Med bedringen i klimaet fortsatte disse oppover i fjellområdene og antagelig har det vært bjerk opp til 1600 moh i vårt område. Furugrensa gikk nok ikke like høyt, men området ved Nysetra, som ligger på 930 moh, var skogkledd av furu.

De aller første sporene etter mennesker i Norge skjedde for ca 9300 år siden. Naturligvis skjedde befolkningen først langs kysten og senere innover landet ettersom isen trakk seg tilbake. Som det viktigste dyret var reinen til mat og for skinn, og ben, sener og annet til redskaper. Med issmeltingen fulgte reinen innover og oppover. Hva var da mer naturlig

Helleristingene av elg ved Drotten i Fåberg antagelig 4000 år gamle og dermed yngre enn furuene over (ukjent fotograf).

enn at folk fulgte efter reinen. Dermed begynte innvandringen. Elgen kom senere.

At det var mennesker i området da trærne «våre» sto kan vi gå ut fra som sikkert, antagelig var de jegere og levde av naturen, kjøtt fra rein, fisk fra vannene, og bær og planter. Rester etter dyregraver i fjellet som bekrefter dette finner vi fortsatt, blant annet litt nord for Grunna. Vi er fortsatt i den eldre steinalder. Dermed kan vi i alle fall utelukke at det var seterbudeier her den gangen.

Med vår levemåte i dag er det umulig å sette seg inn i det daglige livet for mange tusen år siden, men med funnet på Nysetra er vi blitt minnet på at tidene har forandret seg

og at klimaendringene, som er et fremtredende tema i dagens debatter ikke er av ny dato, de har forekommet i all tid. Spørsmålet nå er hvor meget dagens mennesker påvirker denne utviklingen, og det er på det punktet uenigheten står.

Arbeidet herrene Odd Fossum og Magnar Vedum utførte på Nysetra sluttet ikke med oppgravingen av dammen. De fire furustokkene ligger nå på hver seg to store stener og omkranser det lille vannet, og skråningene er pent jevnet ut og tilsådd. Stedet er blitt til et vakkert anlegg i et område hvor det har vært far av føtter tidligere.

Arne Kjørstad

Song - utan ord

*Skog – du som syng di kjensle
inn i eit barnesinn
vedmod dine streingje stemme
når du fyrst kjem inn!
Her i bygdom vi kjenner songen
som sus i høgdom ein vinterkveld
da veit vi at nå blir det lekke
med mildvær og tø-vær på fjell!
Men songen – den gjev oss taumen
til det som bindeledd er
millom vemodstanken og draumen
til det som evigt er!*

Oddvar Stensrud

Bygdabok for Øyer

– Tor Iles livsverk

Det første bindet av bygdabok for Øyer kom ut i 1958, det andre i 1960, det tredje i 1968, og det fjerde og siste i 1980. Tor Ile døde i 1966. Det fjerde og siste bindet ble derfor utgitt av ei bygdeboknemnd, 22 år etter at det første bindet ble utgitt, men mye av stoffet i denne utgaven er også samlet inn av Ile. Særlig den første delen av bind 1 førte til en del diskusjoner, da flere mente at stoffet var preget av Iles personlige kristne livssyn, og at Iles oppgave var å være historiker og ikke forkynner. Dette førte til en del diskusjoner, og noen innlegg i Lillehammeravisene, angående dette. Simen Skjønsberg, som da var kulturredaktør i Dagbladet, hadde denne omtalen av det første bindet av bygdabok for Øyer i Gudbrandsdølen i januar i 1959.

Tor Ile.

Tor Ile: Bygdabok for Øyer.

Lykkelige Øyer. Hvilken annen bygd i landet har fått en bygdehistorie på flere bind nærmest for givendes å regne? Tusen kroner året har kommune ytt i «mange år» som det står i innledningen, to ganger har de strukket seg til 5.000. Jeg vet om bygder som må yte 30.000 i året for å få en bygdebok, og jeg er slett ikke sikker på at mange av dem får en bok som er av samme verdi som Øyerboka.

Tor Ile, bygdabokskriveren, som han ynder å kalle seg selv, har på denne måten gitt Øyer tusener av kroner ved sitt arbeid. Jeg går utfra at bygda forstår å verdsette det.

Likevel er det granskingsarbeid Tor Ile skulle ha hatt utført, men som han ikke har fått penger til. Selv mener han at den manglende arkivgranskningen er den største svakheten ved boka.

«Det har gjort sitt til at Øyerboka inte på

langt ner ha vorte så traust og trygt underbygd som ho kunne og borde vore» skriver han.

Jeg håper rette vedkommende føler seg truffet. Det er en skam at en personlighet som Tor Ile ikke skulle få de tusener som var nødvendige til dette arbeidet. Ikke få dem for sin egen del – han ville ikke ha lønn selv – men få dem for granskingens skyld. For vitenskapsens skyld.

Bygdabok for Øyer. Natur og kultur, innsyn og utsyn, heter første delen av bygdaboka som foreligger nå. Det kommer tre bind til, så Øyer blir sannelig noe av et spesialtilfelle i landet. Det er sikkert ikke mange bygder på Øyers størrelse som har en bok av slike dimensjoner.

38 års arbeide

Tor Ile har arbeidet med dette verket siden 1920. Og tross for at vi ennå har bare første bind å dømme etter, kan vi rolig slå fast dette blir et høyst særpreget og originalt verk.

Umåtelig interessant, lettskrevet og faktisk underholdene å lese. Det røper en enorm kunnskapsmengde hos forfatter, og det røper en dyp og sikker historisk innsikt og viten hos han.

Hvis Tor Ile, foruten all den kunnskap han i dette verket, også er vel bevandret i Homer, Gruntvig, Wergeland, Reichelt, Darwin, Aukrust, Rydberg, Frøding, Zarathustra, Steiner, Pascal, Drummond, slik han selv antyder i forordet, så får en bare bøye seg i støvet. Og man får samtidig takke gudene (eller Tor Ile) for at ikke alle som her er nevnt, har vært med å sette preg på boka. Det kunne man nemlig fryktet etter innledningen.

Og når nå dette med innledningen er nevnt, får vi ta fatt på den kjedelige del av oppgaven med det samme.

En gylden regel sier at man alltid skal lese

forordet til en bok sist. Da får man mest utbytte både av det og resten av boka. Denne regelen gjelder ikke for Øyerboka. Fulgte man den, ville man få den desidert svakeste delen sist, og det ville forringe helhetsinntrykket.

Polemikk mot materialister

Innledningen er vesentlig Tor Iles prestasjon av seg selv og sitt livssyn, og historien om hvordan boka er blitt til. La gå – dette er hans livsverk og det er ganske spennende med en slik presentasjon selv om den er noe overraskende. En sentral del av den blir en polemikk mot noe Ile kaller materialister. Hva er det for noe stygt?

Jo, så vidt jeg skjønner er det folk som ikke tror på en allmektig skaper bak «skaperverket». Og disse materialistene er etter Iles mening både verdiløse og farlige mennesker.

Jeg må få nevne et par eksempler på hvordan han ser på dem. På side 29 skriver han: «Mi ringe mening er denne: Berre ut frå ei slik åndeleg innstilling er det råd å drive naturgransking ånd og sanning». Og med «ei slik åndeleg innstilling» mener han den innstilling han selv forfekter.

Hans påstand her må være ganske drøy, hvis han mener det som står. Skal virkelig forutsetningen for å finne sannhet være at en deler Tor Iles «åndelege» syn?

I så tilfelle dømmer han største delen av våre fremste vitenskapsmenn som verdiløse. Med hvilken rett gjør han det?

Og hvor farlige kan de være, de som ikke deler hans syn, forteller han på side 30:

«Håkkje kjenner ansvaret tyngst, anten di granskeran som kjenne seg unde den Almektoges tilsyn, eller di reine materialister som inte har slik omsyn å ta?. Hå for eit tå di tu grunnsynom er det størst fare for kan før like lukt i olykka. Eg berre spør?»

Spørsmålet en provokasjon

Hadde Tor Ile bare spurt, ville problemet latt seg diskutere. Men hans spørsmål er en provokasjon, han sier i virkeligheten at de som ikke deler hans syn kan føre oss like inn i ulykken. Men har han da aldri lagt merke til hvor intens Vår Herre er tatt i bruk til å forsvare atombomben og alle andre masseutryddelsesvapen? Hadde alle som tror på «den Almektog» vært like ufarlige for menneskeheten som f. eks. en professor Pauling, en Schweitzer og en del andre, som ikke har funnet noen «Almentog», da hadde verden sett annerledes ut.

Et eksempel til må jeg nevne for å bevise at jeg har rett til å bruke harde ord mot Ile her.

Han skriver: «utfrå eit reindyrka materialistisk historiesyn, utan evne og vilje til åndeleg innsyn, kan historia aldri bli anna enn eit daut kunnskapsfag».

Jasså nå, kan den ikke det? Våger Tor Ile å påstå at historien er et dødt kunnskapsfag for folk som Halvdan Koht, eller Evarud Bull og mange andre av våre fremste historikere?

Det er forbausende at nettopp Tor Ile skal røpe en så vidt intolerant holdning til annerledes tenkende når han opptrer som forkynner. For denne intoleransen er i virkeligheten bare teori hos ham. Senere i boka møter vi han aldri fra denne siden. Like forbausende er det at Ile, en så klok og kritisk gransker, er så ukritisk overfor seg selv på dette område.

For sant må sies: innledningen er en blanding av høyst originale og fengslende tanker og av alminneligheter.

Historikeren slipper til

Dermed kan vi takk og lov forlate denne delen og gå over til bygdehistoria. Men ikke uten bange anelser. Skal den «åndelege» innstillingen han har skrevet om prege historien, da har vi litt av vert i vente.

Angsten blir gjort til skamme. Ikke før begynner vi å lese, før vi er beroliget. Her setter historikeren Tor Ile inn, her godtas intet uten det er prøvd og omprøvd. Og det muntre er jo at her er Tor Ile mer materialistisk i sin gransking enn flere av dem ville være som for han er materilister. Men det er ikke noen svakhet, det bare tvinger han til stadig å søke dypere ned i sitt stoff for å finne kjensgjerningen å bygge på. Det er nesten fantastisk hvor intens han søker de «materielle» kjensgjerningene, og hvor flink han er til å finne dem.

Boka er inndelt «vertikalt». Det vil si at han behandler hvert emne i spesielle artikler. Dette kan ofte være et noe tvilsomt opplegg. En rekke bygdebøker komponert på denne måten blir mer en artikkelsamling enn en helhet. Ikke så med Tor Iles bok. Han skriver selv hver eneste artikkel, det blir sammenheng mellom dem, det blir en sikker enhet over boka.

I dette bindet behandler han bygdenavn, geologi, innvandring og bosetting, gårdsnavn, myrmalm og jernblåsing, bygdeborger, gravhauger og andre fornfunn, jordbruk og husdyrhold, korndyrking og dens historie, husmannsstellet, til sist skogen. Det ville være formastelig av meg å late som jeg kunne vurdere alt dette. Men som en generell bemerkning vil jeg si at forfatteren legger det hele meget bredt opp, for bredt vil enkelte mene.

Ikke alt han skriver om alminnelige historie og tekniske forutsetninger får betydning for Øyers historie. Likevel vil jeg ikke være med å kritisere han her.

Slik han har lagt boka opp, blir den mer enn en snau bygdabok, den blir også en verdifull lærebok på atskillige områder. Og bygda blir felt korrekt inn i en større helhet.

For nå å komme litt innpå de forskjellige emnene vil jeg si at kapitlet om innvandring og bosetting virker meget interessant og godt.

Som kilder her har han brukt naturforhold og gårdsnavn, vesentlig, og det er solid nok. Men personlig mener jeg han kanskje burde tatt forfunnene med under dette kapitlet. De er jo solide vitner om hvordan bosetting og innvandring foregikk. Oversiktskartet med gårdsnavn avmerket på forskjellig måte etter alder er aldeles ypperlig.

I kapitlet om jordbruk og husdyrhold hadde jeg ventet han skulle si mer om svartedauen. Vi ville gjerne hatt litt rede på hvor mange gardar i Øyer som ble liggende øde etter farsotten og hvordan disse ødegardene grupperte seg i bygda f. eks. Det er vel få begivenheter i vår historie som har betydd så mye for norske bygder som nettopp svartedauen.

Husmannsvesenet

Et annet meget interessant kapitel handler om husmannsvesenet. Få emner i vår historie – tror jeg – kan bedre røpe den virkelige historiker. For her blir følelsene engasjert.

Jeg har vært borti en bygdehistorie hvor forfatteren rose malte husmannstellet så det ble kvalmt. Jeg har også vært borti motsetningene, hvor alt er bare svart elendighet, som f. eks. hos Edv. Bull. Men sannheten er alltid nyansert, og Iles framstilling er nyansert og fordomsfri. Han røper tydelig sosial medfølelse, men han skriver uten å fordømme. Og han erkjenner at husmannsvesnet hadde visse lyse sider, som en slags sosial forsikring i en tid før noen velferdstat var oppstått i menneskets tanker. Men han mener også at det overlevde seg selv mange steder.

Jeg blir ikke helt klar over hvordan han mener husmannsvesenet er oppstått, og blant historikere er det stor usikkerhet omkring dette spørsmålet. Men jeg vet historikere på Romerike har funnet ut at flere gårdssønner endte som husmenn. Det var de yngre sønnene

som fikk plass under gården som odelsgutten kjøpte billig. Jeg vet ikke om slikt også hendte i Øyer, og det kan vel ikke bevises uten gjennom studier i slekts- og gårdshistorie. Ile nevner ikke noe om det, men det er vel ikke utenkelig at en del husmenn i bygda oppstod på denne måten.

Solid og festlig bok

Slik kunne jeg fortsatt å nevne det ene interessante kapitlet etter det andre, og plukke fram fengslende teorier og opplysninger forfatteren kommer med. Men den plass avisen har er for langt overskredet. La meg bare til sist få si at dette er en «artig» bok, som øyværingene sier.

Og det er en solid bok som jeg skulle anta for det meste holder vitenskapelige mål også.

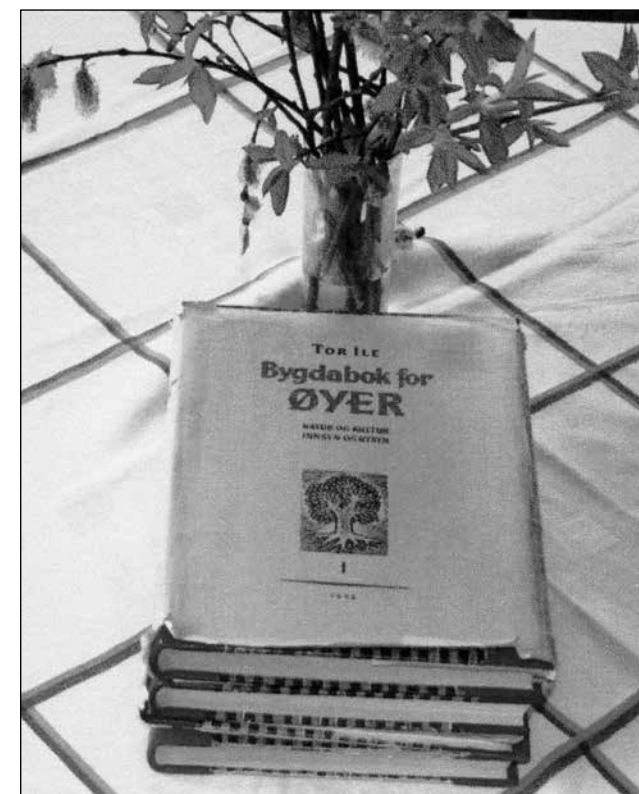
Foruten at den er festlig å lese. Bare et par ganger forfaller Ile i historien om Øyer til det vi fryktet etter innledningen.

I kapitlet om skogen forteller han således om trærne i Eden, som han selv tror på Bibelsens skaperverk i bokstavig forstand. Det gjør han selvsagt ikke, men han burde tenke på at ikke alle har hans kritiske evner. Ikke alle forstår at når han skriver på denne måten, mener han det poetisk. Han bør være på vakt mot seg selv ved slike anledninger.

Men bortsett fra dette er det all grunn til å gratulere Ile med boka – og ikke minst Øyer med både boka og Ile.

Skjønsbergs avisoppdrag om det første bindet av bygdebok for Øyer førte til en del diskusjoner, og flere brev til redaktøren i Lillehammeravisene. Særlig var det kritikken, fra Skjønsberg, om Iles personlige kristne livssyn som preget den første delen av boka som det var delte meninger om.

Sokneprest Høyem var en av dem som engasjerte seg i diskusjonen, til støtte for Ile og det han hadde skrevet.

Jeg tar her med det siste innlegget i brev til redaktøren fra Skjønsberg.

Siste forsøk

«Hr. redaktør.

Det hender under en debatt at en man blir grepet av noe som nærmer seg fortvilelsen. Det er når man merker man ikke har evnen til å få en motstander til å skjønne hva man mener. Og jeg erkjenner at jeg ikke har klart å få sokneprest Høyem til å forstå min mening og polemisere mot den, isteden polemiserer han mot meninger han tror jeg har.

En trøst – og slett ikke lite trøst – er det at dr. Helge Ytrehus til punkt og prikke har fattet det jeg gjerne ville uttrykke og har erkjent seg enig

med meg. I sitt første innlegg påropte soknepresten seg ham til støtte. Soknepresten nevner han ikke i sitt siste innlegg.

Men la meg enda en gang forsøke. Sokneprest Høyem skriver «Grunnen til at Skjønsberg brukte dette ordet (intolerant) om Tor Ile var ganske enkelt dette at Tor Ile vedkjenner seg eit ide-historisk, ett ånds-historisk livssyn, og ikkje legg skjul på kvifor han gjer det». (I parantes må jeg si at jeg vet ikke sikkert hva et ide-historisk livssyn er).

Men i alle tilfelle er Høyems påstand her fundamentalt feilaktig. Jeg har aldri skrevet eller ment noe slik. Et menneske er ikke intolerant fordi om de har et livssyn, jeg har aldri hørt maken til galskap. Men et menneske er intolerant

når det sier: mitt livssyn er det eneste som fører til sannheten.

En politiker er ikke intolerant fordi han mener at det parti han tilhører fører en politikk som er den beste for landet. Han blir intolerant når han sier: det er bare min politikk som kan gjøre noe godt for landet. Når han sier: mine meningsfeller er de eneste som har rett, alle andre har galt.

Tor Ile skriver: Berre ut frå ei slik åndeleg innstilling er det råd å drive naturgransking i ånd og sanning. Dette mener jeg da er intoleranse. Et annet sted skriver han: Blind høne finn au kaunn. Men det skulle inte vera heilt ogrundna å meine at høner som har sjåtten finn fleir. Tor Ile mener med andre ord at praktisk talt alle store navn i norsk historieforskning er blinde høner. De er nemlig materialister, vel å merke etter Tor Iles definisjon.

Det er slike ting som altså Ytrehus reagerte mot, selv om han var mer vitenskaplig i sitt ordbruk enn meg. Og jeg innrømmer at det var et sjokk å lese dette, nettopp fra Tor Ile, som jeg meget godt vet ikke på noen måte er intolerant i praksis. Det skrev jeg også. Jeg skrev at når det kommer til historien, forsvinner denne teoretiske inntoleransen fullstendig.

Sokneprest Høyem skriver: Toleranse er bra, men det vil ikkje seie å nivellere alt ned på samme plan, og seia: Alt er i grunnen like bra. Hvem i all verdens rike har sagt det? Ikke jeg i allfall. Det må være en tenkt motstander soknepresten polemiserer mot her, men jeg vil nødigg at denne tenkte motstanders mening skal tillegges meg.

Til sist: Høyem mener å føre beviser for at materialistiske livssyn forflater tilværelsen, fører til skjematenkning og trangsyn.

Jeg er enig i det, dersom det er dogmatisk materialisme han tenker på, som er noe ganske annet enn det Tor Ile ser ut til å mene med materialisme, om vi skal dømme etter hans definisjon. Men et hvert dogmatisk livssyn fører til forflatning av virkeligheten, det sletter ut nyansen og perspektivet. Det skulle vi kanskje tenke på, sokneprest Høyem.

Jeg skal ikke nå forlange at redaksjonen skal ofre mer spalteplass på forklaringen fra min side, selv om det skulle være nødvendig, derfor får dette bli siste innlegget fra meg.

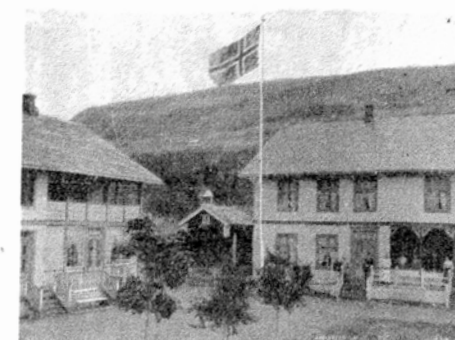
Simen Skjøsberg»

Fra Reisehaandbog over Gudbrandsdalen og Lillehammer 1905:

Annonser

Annoncer

Aasletten Sanatorium

3 Km. fra Hunder St., 380 Meter
over Havet

ligger lunt og er et vak-
kert Sted, omgivet af
Løv- og Granskov med
udmerkede Spadserveie.
Modtager Gjæster for
kortere og længere Tid.
Aabent baade Sommer
og Vinter.

Varme og kolde Bad.
Piano til Afbenyttelse. Godt
Kjøkken. Pris for fuld Pen-
sion Kr. 70,00 à Kr. 75,00 pr.
Maaned. For kortere Tid Kr.
3,00 pr. Dag. — Modtager
60—70 Gjæster.

Anton J. Wedum.

Hornsjø Høifjeldssanatorium

pr. Hunder Station, Gudbrandsdalen.

2700 Fod over Havet.

17 Km. Kjørevei fra Sta-
tionen. Aabent fra 20de
Juni til 10de September.
Skog lige i Nærheden. God
Anledning til Fiske i Horn-
sjøvandet, der ligger ca. 15
Minuters Vei fra Sanatoriet.
Flere Baade til fri Afbenyt-
telse. Udmerket Jagtterrain.
I Sanatoriets Nærhed er
flere Høider, hvorfra hen-
rivende Udsigt over Jotun-
heimen og Rondane. Godt
Kjøkken. Piano. Varmt og
koldt Bad. Flere Peisestuer.
Keglebane. Pris for fuld
Pension Kr. 2,75—3,25 pr.
Dogn. — Prima Referencer.

Joh.s Neramo.

Øyværingen Per E. Jevne

Øyværingen Per Jevne ryddet land i Dakota. Onsdag 14. april 1976 ble historien om Per Jevne som ryddet land i Dakota trykket i Gudbrandsdølen. Innlegget var underskrevet Esther. Gunvor Skjøsberg har tatt vare på dette, og gitt det videre til trykking «I gamle fotefar».

Per E. Jevne ble født i Øyer i 1871. Hans foreldre var Sigrd og Erik Jevne. Han kom første gang til USA 27. februar 1882, og reiste da til Lake Preston, Sør-Dakota hvor han hadde en venn fra nabolaget i Norge, Hans Setbakken. Per arbeidet hos ham og andre steder rundt Lake Preston i åtte år. Om vinteren arbeidet han bare for kosten.

I desember 1900 reiste Per hjem til Norge, og kom tilbake til Amerika i august 1901, nå sammen med John og Gilbert Skjøsberg. De stoppet noen dager i Hillsboro før de reiste til Bottineau County for å se etter land. De bodde hos Even Moen første natta, og siden hos Per Neremo. John Skar fikk kjøpt land av en gammel mann. De bygget et hus og de fire, Per Jevne, John og Gilbert Skar og Gilbert Skjøsberg, bodde sammen. Det kostet dem ca 50 øre dagen hver. De hadde nok av melk og fisk, og ellers spiste de mye pannekaker. Mens de holdt på med treskinga den høsten, fikk Per Jevne høre om en kvart (640 da) med jord ved Russel som eieren hadde gått ifra. Per måtte reise til Bottineau for å få skjøte, og han fikk sitte på med en liten båt over Mouse River ved farmen til John Skar hvor det meste av enga lå på østsiden av elva. Enga var oversvømmet og med et tynt islag. Per tok

av seg sko og strømper, tok skoene på igjen, vasset over, tømte skoene og tok strømper og sko på igjen. Så fortsatte han til Bottineau for å utføre sitt ærend.

Saken kam opp 7. desember 1901. Da den tidligere eieren fremdeles kunne komme igjen, ble ikke papirene tinglyst, og det var ikke før 4. mai 1903 at Per endelig fikk skøte på denne kvarten med jord ved Russel. Per bodde resten av vinteren i Hillsboro og i Lake Preston, Sør-Dakota. I mars 1902 mens Per var i Hillsboro, raste en voldsom storm over Nord Dakota, og mange dyr ble drept. Det var i denne stormen at La Port Cattle Company i Newburg mistet 60 dyr. De gikk gjennom isen på elva og var ikke til å berge.

I april 1902 fikk Per fraktet ei ku og en kalv med båt til Granville. John Skar fikk også ei ku, en kalv og tre unger. De kjøpte også noen maskiner sammen, og disse ble også skipt til Granville. Reisen hjem til Granville ble veldig lang fordi den våren var det så mange innsjøer de måtte kjøre rundt. Per kunne siden ikke huske å ha sett så mye vann i Mouse River som den våren.

Hele sommeren 1902 var Per hos John Skar. Han kjøpte to okser av Torvald Kongsli og en av Skaaden.

Han temmet oksene og brukte dem i arbeidet. Det året høstet Per sin første avling, 25 mål med lin. All jorda, med unntak av 100 mål, ble dyrket opp ved hjelp av okser. Denne første avlinga ble fraktet til Granville med okser, en tur som tok to og en halv dag. Senere kunne han få levert avlinga i Westhope, som lå mye nærmere.

Neste vinter kjøpte Per tømmer i Willow City og bygde seg ei hytte ved Mouse River. Seinere fraktet han den til kvarten sin ved Russel på en slede. Per satt inni hytta og styrte oksene, og fordi det var så mye snø, gikk John og Cilbert Skar ved siden av og støttet den så den ikke skulle velte. Da de satte den på plass i snøen, ble noen av gulvbordene presset opp fordi det ikke var noen grunnmur.

I februar 1908 fikk Gilbert beskjed om at han kunne få skjøte på Jorda si, og han og Per gikk derfor til Omemee. Per var sikker på at papirene hans var i Devils Lake, derfor ble han med. De laget lykt av et sirupsspann og et blekkhus med lampolje og veke til lys. De startet ved midnatt og kom til Omenee ved frokosttid.

Samme dag tok de toget til Devils Lake hvor Gilbert skulle søke om skjøte. Da de kom fram fikk Per høre at papirene hans ikke var der, slik at heller ikke han fikk skjøte ennå.

13. april 1903 flyttet Per og Gilbert inn i den nye hytta. Seinere bygget Gilbert sin egen. Da bygget Per et lite fjøs for de fem dyra sine. Det ble bygd i seksjoner slik at det lett kunne flyttes. Det ga Per stor tilfredsstillelse å tenne lykta om kvelden for å gå ut å se til dyra.

Sist i april fikk Per beskjed om at papirene var klare. Etter et par dager tok han toget til Devils Lake. Samme dag, den 4. mai 1903, fikk han skjøte på farmen, tok toget til Granville og gikk hjem.

Høsten 1903 hadde Per 160 mål med lin.

Han hadde akkurat begynt å høste med slåmaskin den 16. september da det begynte å snø. Stormen fortsatte i tre dager. Etter at avlingen var berget, sekket han den opp og kjørte til Granville med den. Turen tok tre dager og han måtte overnatte i stråhytter. Den vinteren tok han på seg arbeid hos Per Neremo for 110 kr. pr. måned. Da han flyttet, tok han fjøset og dyra med seg. Fra våren 1904 bodde han fast på farmen sin. I 1905 kjøpte han de første hestene, og i 1906 kjøpte han noen til. I 1906 var han ferdig med å dyrke opp hele området han hadde.

I 1909 bestemte Per seg for å besøke "gamlelandet" og han kom til Norge like før jul. Da møtte han Brith Lunke, datter av Halvard og Hanna Lunke. Hun var født 18. september 1889 i Øyer. Hun hadde bestemt seg for å reise til Amerika, så da Per reiste tilbake ble hun og Sigrd Hunder (Pers niese) med ham. Per og Brith giftet seg 28. mars 1910 i Minneapolis, Minnesota, og så reiste de til Nord Dakota. Sigrd Hunder var forlover, og hun ble også med til farmen. Hun bodde og arbeidet hos Nermos til etter våronna, da Christian Rabol kom fra Canada for å hente henne, og de giftet seg som planlagt. Brith har fortalt hvor redd og ensom hun var i hytta, særlig da vinden rusket i pappen som ytterveggen var kledd med.

Sommeren 1910 bygget Per et nytt hus. Kjelleren ble murt av stein, og Anton Almo, Briths søskenbarn fra Hillsboro gjorde ferdig førstg etasje i slutten av juni. Etter at golvet i første etasje var lagt, laget Brith maten i bordhytta og serverte den i kjelleren i det nye huset.

4. februar 1911 ble det født ei jente som fikk navnet Hanna, og høsten 1910 kjøpte Per og Gilbert Skar en kvart med land vest for Pers farm og de brukte den sammen i to år.

I januar 1913 kjøpte Per Gilbert ut og Gllbert kjøpte en kvart nordnfor.

22. februar 1913 kom nok ei jente, Sigrid og 16. mars 1916 kom den tredje jenta, Ester. Den sommeren kjøpte han sin første bil – en Ford, og en gjødselspreder. I 1926 installerte han et aggregat, og i 1927 installerte han bad og kloakkanlegg.

Per var aktiv i organisasjoner og han var medlem av Dovre Lutheran Kirke i Newburg, hvor han også hadde flere tillitsverv. Brith var aktiv i Dovre Røde Kors.

Per var med i skolestyret i Russel og han var herredskasserer i Tacoma herred. Under depresjonsårene i 30-åra var han kontaktsmann for Røde Kors for fordeling av forsyninger i Tacoma herred.

Like før jul 1959 flyttet Brith og Per fra farmen til Westhope Aldershjem. Her var de lykkelige, fikk nye venner, og var mer sammen med sine gamle venner. 28. februar 1964 døde Per, 92 år gammel.

Redaksjonen tar også med en notis om Gullbryllup for samme personer trykket i Gudbrandsdølen i 1960.

Gullbryllup

Fra Nord-Dakota har vi fått melding om at Øyværingen Per E. Jevne og hustru Brith, født Lunke feiret sitt gullbryllup i Dovre Lutheran Church i Newburg den 10. april. Det var 250 deltakere, og gullbrudeparet ble hyllet med taler og dikt, og blant annet fikk de en blomsterhilsen i gule roser fra 42 slektninger i Norge.

Jevne som nå er omlag 89 år, reiste til Amerika i 1892. Det var en flokk på 19 utvandrere fra Øyer, og av disse er det bare Jevne og en fra Skarsmoen som lever nå. Han var hjemme i 1900, og da han kom tilbake til Nord-Dakota tok han homestead ved Newburg. I 1910 ble han gift med Brit Lunke som også var fra Øyer. I desember ifjor flyttet de fra farmen til et aldershjem i Westhope.

Øyværingen Per Jevne ryddet land i Dakota

Per E. Jevne ble født i Øyer i 1871. Hans foreldre var Sigrid og Erik Jevne. Han kom første gang til USA 27. februar 1873, og reiste da til Lake Preston, Sør-Dakota hvor han hadde en venn fra nabolaget i Norge, Hans Setbakken. Per arbeidet hos ham og andre steder rundt Lake Preston i åtte år. Om vinteren arbeidet han bare for kosten.

I desember 1900 reiste Per hjem til Norge, og kom tilbake til Amerika i august 1901, nå sammen med John og Gilbert Skjønberg. De stoppet noen dager i Hillsboro før de reiste til Bottineau County for å se etter land. De bodde hos Even Moen første natta, og siden hos Per Neremo. John Skar fikk kjøpt land av en gammel mann. De bygget et hus og de fire, Per Jevne, John og Gilbert Skar og Gilbert Skjønberg, bodde sammen. Det kostet dem ca 50 øre dagen hver. De hadde nok av melk og fisk, og ellers spiste de mye pannekaker.

Mens de holdt på med treskinga den høsten, fikk Per Jevne høre om en kvart (640 da.) med jord ved Russel som eieren hadde gått ifra. Per måtte reise til Bottineau for å få skjøte, og han fikk sitte på med en liten båt over Mouse River ved farmen til John Skar hvor det meste av enga lå på østsiden av elva. Enga var oversvømmet og med et tynt islag. Per tok av seg sko og strømper, tok skoene på igjen, vasset over, tømte skoene og tok strømper og sko på igjen. Så fortsatte han til Bottineau for å utføre sitt ærend. Saken kom opp 7. desember 1901. Da den tidligere eieren fremdeles kunne komme igjen, ble ikke papirene tinglyst, og det var ikke før 4. mai 1903 at Per endelig fikk skjøte

på denne kvarten med jord ved Russel.

Per bodde resten av vinteren i Hillsboro og i Lake Preston, Sør-Dakota. I mars 1902 mens Per var i Hillsboro, raste en voldsom storm over Nord Dakota, og mange dyr ble drept. Det var i denne stormen at La Port Cattle Company i Newburg mistet 60 dyr. De gikk gjennom isen på elva, og var ikke til å berge.

I april 1902 fikk Per fraktet ei ku og en kalv med båt til Granville. John Skar fikk også ei ku, en kalv og tre ungsokser. De kjøpte også noen maskiner sammen, og disse ble også skipet til Granville. Reisen hjem til Granville ble veldig lang fordi den våren var det så mange innsjøer de måtte kjøre rundt. Per kunne siden ikke huske å ha sett så mye vann i Mouse River som den våren.

Hele sommeren 1902 var Per hos John Skar. Han kjøpte to okser av Torvald Kongsli og en av Skaaden. Han temmet oksene og brukte dem i arbeidet. Det året høstet Per sin første avling, 25 mål med lin. All jorda, med unntak av 100 mål, ble dyrket opp ved hjelp av okser. Denne første avlinga ble fraktet til Granville med okser, en tur som tok to og en halv dag. Senere kunne han få levert avlinga i Westhope, som lå mye nærmere.

Neste vinter kjøpte Per tømmer i Willow City og bygde seg ei hytte ved Mouse River. Seinere fraktet han den til kvarten sin ved Russel på en slede. Per satt inni hytta og styrte oksene, og fordi det var så mye snø, gikk John og Gilbert Skar ved siden av og støttet den så den ikke skulle velte. Da de satte den på

plass i snøen, ble noen av gulvbordene presset opp fordi det ikke var noen grunnmur.

I februar 1903 fikk Gilbert beskjed om at han kunne få skjøte på jorda si, og han og Per gikk derfor til Omemee. Per var sikker på at papirene hans var i Devils Lake, derfor ble han med. De laget lykt av et sirupsspann og et blekkhus med lampolje og veke til lys. De startet ved midnatt og kom til Omenee ved frokosttid. Samme dag tok de toget til Devils Lake hvor Gilbert skulle søke om skjøte. Da de kom fram fikk Per høre at papirene hans ikke var der, slik at heller ikke han fikk skjøte ennå.

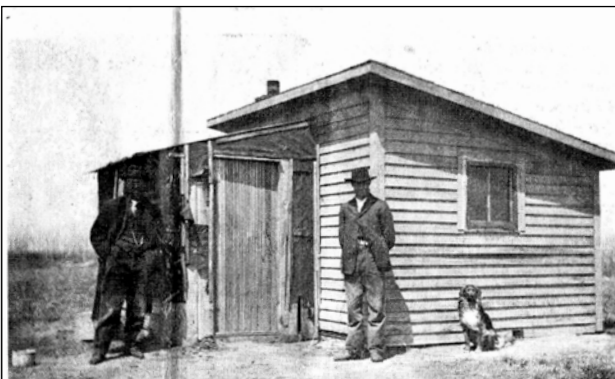
13. april 1903 flyttet Per og Gilbert inn i den nye hytta. Seinere bygget Gilbert sin egen. Da bygget Per et lite fjøs for de fem dyra sine. Det ble bygd i seksjoner slik at det lett kunne flyttes. Det ga Per stor tilfredsstillelse å tenne lykta om kvelden for å gå ut å se til dyra.

Sist i april fikk Per beskjed om at papirene var klare. Etter et par dager tok han toget til Devils Lake. Samme dag, den 4. mai 1903, fikk han skjøte på farmen, tok toget til Granville og gikk hjem.

Høsten 1903 hadde Per 160 mål med lin. Han hadde akkurat begynt å høste med slåmaskin den 16. september da det begynte å snø. Stormen fortsatte i tre dager. Etter at avlingen var berget, sekket han den opp og kjørte til Granville med den. Turen tok tre dager og han måtte overnatte i stråhytter. Der vinteren tok han på seg arbeid hos Per Neremo for 110 kr. pr. måned. Da han flyttet tok han fjøset og dyra med seg. Fra våren 1904 bodde han

fast på farmen sin. I 1905 kjøpte han de første hestene og i 1906 kjøpte han noen til. I 1906 var han ferdig med å dyrke opp hele området han hadde.

I 1909 bestemte Per seg for å besøke «gamlelandet» og han kom til Norge like før jul. Da møtte han Brith Lunke, datter av Halvard og Hanna Lunke. Hun var født 18. september 1889 i Øyer. Hun hadde bestemt seg for å reise til Amerika, så da Per reiste tilbake, ble hun og Sigrid Hunder (Pers niese) med ham. Per og Brith giftet seg 28. mars 1910 i Minneapolis, Minnesota og så reiste de til Norddakota. Sigrid Hunder var forlover, og hun ble også med til farmen. Hun bodde

Per (t.h.) sammen med en venn utenfor den første hytta som ble bygget i 1903. Hytta står på farmen den dag i dag.

og arbeidet hos Nermos til etter våronna, da Christian Rabol kom fra Canada for å hente henne, og de giftet seg som planlagt. Brith har fortalt hvor redd og ensom hun var i hytta, særlig da vinden rusket i pappens yttervegg var kledt med.

Sommeren 1910 bygget Per et nytt hus. Kjelleren ble murt av stein, og Anton Almo, Briths søskenbarn fra Hillsboro gjorde ferdig første etasje i slutten av juni. Etter at golvet i første etasje var lagt, laget Brith maten i bordhytta og serverte den i kjelleren i det nye huset.

4. februar 1911 ble det født ei jente som fikk navnet Hanna, og høsten 1910 kjøpte Per og Gilbert Skar en kvart med land vest for Pers farm og de brukte den sammen i to år. I januar 1913 kjøpte Per Gilbert ut, og Gilbert kjøpte en kvart nordenfor.

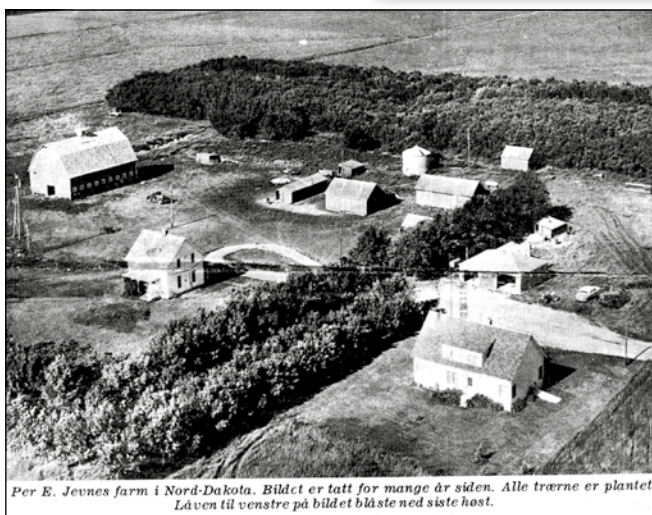
22. februar 1913 kom nok ei jente, Sigrid og 16. mars 1916 kom den tredje jenta, Ester.

Den sommeren kjøpte han sin første bil – en Ford, og en gjødselspreder. I 1926 kjøpte han et aggregat, og i 1927 installerte han bad og kloakkanlegg.

Per var aktiv i organisasjoner og han var medlem av Dovre Lutheran Kirke i Newburg hvor han også hadde flere tillitsverv. Brith var aktiv i Dovre Røde Kors. Per var med i skolestyret i Russel og han var herredskasserer i Tacoma herred. Under depresjonsårene i 30-åra var han kontaktmann for Røde Kors for fordeling av forsyninger i Tacoma herred.

Like før jul 1959 flyttet Brith og Per fra farmen til Westhope Aldershjem. Her var de lykkelige, fikk nye venner, og var mer sammen med sine gamle venner. 28. februar 1964 døde Per, 92 år gammel, mens Brith fremdeles bor i Westhope.

Esther.

Per E. Jevnes farm i Nord-Dakota. Bildet er tatt for mange år siden. Alle trærne er plantet. Låven til venstre på bildet blåste ned siste høst.

Gullbryllup 1960

Fra Nord-Dakota har vi fått melding om at øyværingen Per E. Jevne og hustru Brit, født Lunke, feiret sitt gullbryllup i Dovre Lutheran Church i Newburg den 10. april. Det var 250 deltakere, og gullbrudeparet ble hyllet med taler og dikt, og blant annet fikk de en blomsterhilsen i gule roser fra 42 slektninger i Norge.

Jevne som nå er om lag 89 år, reiste til Amerika i 1892. Det var en flokk på 19 utvandrere fra Øyer, og av disse er det bare Jevne og en fra Skarsmoen som lever nå. Han var hjemme i 1900, og da han kom tilbake til Nord-Dakota tok han homestead ved Newburg. I 1910 ble han gift med Brit Lunke som også var fra Øyer. I desember i fjor flyttet de fra farmen til et aldershjem i Westhope.

Et innlegg av Tor Johnsson i Kopråtøren oktober 1947

Soga om steinrøysane

Soga om steinrøysane i Noreg – det er soga om slit og fattigdom. Historikarane har lagt lite vekt på å syne frå innsatsen til fattigfolket gjennom tidene. Men likevel har fattigfolket i soga vår tusental minnesmerke utover landet, grå steinrøysar som talar sine tydelege ord om slit i grenselaus fattigdom og ein skræmeleg sum av naud og bitter sorg. Steinrøysane er vitne til medvet om menneskeverdet.

Sjå på steinrøysane kring garden, i elvelandet og ikkje minst kring dei nedlagte heimane i utmarkene, der røysane har sige djupt ned i jorda. Da vil du kanskje kjenne ein ny samanheng med farne tider, ein samanheng som du ikkje finn i all den rosemåla bonderomantikken, ein grå samanheng. Det er som å sjå att den gamle skakke stova der far og mor døde.

I steinrøysane trivst ingen romantikk. Alt er steinkald røyndom, historisk røyndom. Er røyndomen for grå til festbruk? Ta han med i festtalene likevel. Det er ikkje bra å lyge i borna ætt etter ætt. La det endeleg ein gong bli slutt på alt blindt og ukritisk skryt av gameltida og bondekulturen. La den historiske røyndomen få rive opp i romantikken, så kanskje ein og annan får vond samvet av di han har idealisert sin faders sorg og naud. Forresten er det i grunnen menneskeleg at vi helst vil sjå dei historiske solstrålane, vi vil gløyme det vonde. Du har fått deg opp eit nytt hus og har bra innkome, du vil helst gløyme at far din sleit seg ut for ei husmannsløn, og budde i ei halvrotten torvtakhytte. Men den vonde tida skal ikkje gløymast.

For arven frå denne tida er framleis levande.

Enno bur folk i gamle husmannshytter mange stader, enno set fattigdomen eit åndeleg trælmerke på borna. Og enno rår det det ei egoistisk kakseånd i mange bygder.

Vi skal sjå det sanne i soga av di, vegen vi skal gå i framtida blir da klårare. Og det er vi som skal føre kampen mellom aristokratisk ættesyn og demokratisk samfunnsyn til ende.

Eg levde mellom berg og knaus

Tone: Dei gamle fjell

Eg levde mellom berg og knaus

Som barn i tronge kår.

*Eg vaksen vart og reiv meg laus,
for vide mange år.*

*Men alltid når mitt harde land
steig opp på fjellom blå,
eg kjende det i bringa brann,
glad laut og gråta då!*

Anders Hovden

De som hadde tilhold på husmannsplassen Vikmoen hadde fin oversikt til de største gardene på Nord-Tretten, om det kunne være en trøst.

Vikmoen – en nedlagt husmannsplass i lia opp for Vikergrenda i Nordmedlia på Tretten.

Någå tå hårt

Barnelærdom i «gamledågå»:

Før i tida var de nokså vanleg at døm som hadde ku, men itte ukse, måtte ta seg ein tur med kua bort teil ein gard der døm hadde ukse, når kua vart yksen. Detta var tilfelle her au.

Ein dag kom det ein kar med ei yksen ku bort teil ein gard der døm hadde ukse. Den dagen var det berre kjerringa på garda, og ein guttonge heme der. Detta ska vi nok ordne, meinte kjerringa, og ho og guttongen vart med bort i fjøset å fekk ut uksen. Men uksen var nok itte någå ivrig i «tjenesten» denna dagen og vart berre ståanes bak kua.

Kjerringa stod da og kleidde uksen mellom haunnan ei god stund. Detta såg nok ut teil å hjelpe, for teil slutt så utførte nå uksen sin «plikt.»

Guttongen hadde vore ein ivrig tilskueer teil heile greia, og kom da med følgende kommentaren: «Nå skjønne e åffer en far er snau i huggue au».

Meire barnelærdom:

Det var i religionstime på en skole. Læreren fortalte om Jomfru Maria som fikk et barn uten å være gift og ha noen mann. Hvordan kunne dette forgå? spurte hun klassen.

Dette var nok et vanskelig spørsmål for elevene i klassen. Det ble stille nokså lenge, men så rakk en gutt bakerst i klassen hånden i været, og kom med følgende forklaring:

«Ho hadde nok vore på fest».

Og litt til:

I en klasse på en skole på Toten fortalte læreren en dag om historien fra Bibelen om de 5 brød og 2 små fisker som mettet 5000 mennesker. Hvordan kunne dette gå til? spurte læreren.

En av guttene i klassen rakte da hånden i været, og kom med følgende svar: «Døm hadde nok dugelig med pottiter attåt».

Er du en av de «skarpe», kan du prøve deg her:

Karl har en liten bak.

Lars har en stor foran.

Ella har to på midten.

Frøken Nilsen hadde en før hun giftet seg med Hansen.

Hva er det de 3 første har, men som frøken Nilsen ikke har lengre?

Tidligere utgaver

av «I gamle fotefar»

I 1997 utgaven av «I gamle fotefar» er det tatt inn en oversikt over det som har vært emner i de 10 første årene som «I gamle fotefar» var utgitt. Her fortsetter vi med en oversikt over årene fra 1988 til og med 2008.

1998:

Redaksjonen:	Noen ord fyrst
Solveig Pålrsrud:	Sundhaugen
Lars Holmen:	Vardekampen – en interessant bergtopp!
Johan Kraabøl:	Brødrene som imponerte hver sin konge – John og Ola Paulsrud
Målfrid Kvarving/ Marit Rusten Fintoft:	Monrath-genseren
Målfrid Kvarving:	Damesko fra ca 1750
Marit Rusten Fintoft:	Skomakeren som ble ved sin lest – Erik Longseth
Henrik Enge:	Tågfletting ein gamal husflid på Tretten
Oddvar Stensrud:	”Stortrysken i Musdal”
Per Rusten:	Til seters
Per Rusten:	Setervedhogst på Augsetra og i Åstdalen
Per Rusten:	Vedlunning og høykjøring fra fjellet
Per Rusten:	Energimangel og ressursutnyttelse
Johs Rusten:	Søndagstur på en gammel kjerreveg
Marit Rusten Fintoft:	Tosten Johansen Wedum
Redaksjonen:	Gjæterkontrakt
Redaksjonen:	Avtale om en skyss-stasjon
Redaksjonen:	Ølsalg – Stafsmartnen
Ola Matti Mathisen:	Gestapo-besøk i Pålrsrud-grenda

Ola Matti Mathisen:	Likvidasjon utløste Gestapo-aksjon
Lars Holmen:	Eit offer i Titanic-ulykka
Johannes Rusten:	På personjakt i kirkeboka
Lars Holmen:	Gardsklokker og kyrkjeklokker i Øyer og Tretten

1999:

Redaksjonen:	Noen ord fyrst...
Trygve Råbøl:	Jordbruket (1945 – 1965)
Lars Holmen:	Husmoryrket – intervju med to husmødrer
Johannes Rusten:	Hva levde vi av
Lars Holmen:	Kommunikasjon
Johan Kraabøl:	Sanitetsforeningene i Øyer kommune
Sigmund Ihle:	Kyrkja og kristenliv
Bøker og hefter	

2000:

Redaksjonen:	Noen ord fyrst...
Lars Holmen:	Turistnæringa
Johan Kraabøl:	Håndverkere i bygda vår
Jørgen Rybakken:	”Snekring var tingen”
Gunnar B. Styve:	Skulen
Marit Rusten Fintoft:	Flukten fra landsbygda
Arne Kjørstad:	Litt om skogbruket i Øyer frå gamle dager til i dag

2001:

Redaksjonen:	Noen ord fyrst...
Lars Holmen:	Varehandel og kafedrift
Alma Hovda Bø:	Song og musikklivet
Magne Lie:	Øyer Idrettslag
Oddvar Stensrud:	Tretten Idrettslag
Oddvar Stensrud:	Norgesmesterskapet på ski 1951
Mary Skaug:	Ungdomslaga i kommunen
Lars Holmen:	Industri- og foredlingsverksemder
Johannes Wasrud:	Dølen Skytterlag
Lars Holmen:	Øyer Skytterlag

2002:	
Redaksjonen:	Kjære lesar!
Lars Holmen:	Alf Bollviken – ein lite kjent Øyer-kunstnar
Jorunn Bjørnstad Sjøli:	Oppvekst på Tretten (1928 – 46)
Ola T. Rybakken:	Litt om Blæstervika og folk som bodde der gjennom 200 år
Ola T. Rybakken:	Anne urtekone i Blæstervika
Helene Aarli:	Helsesyster i Øyer kommune
Lars Holmen:	Bernt Olstad, ein heidersmann i Nordbygda
Oddvar Stensrud:	Tre småstubber (Ei bygdahistorie på det gamle Øyermålet, Mystisk dødsfall på Halland, Dødsulykke ved Sundhaugen)
Arne S. Løken:	Fråhaldsrøsla – Losje ”Kolbein Sterke” av IOGT
Mary Skaug:	Øyer Diakonisseforening
Mary Skaug:	Hunder Sjukepleieforening
Mary Skaug:	Øyer Blindforening
Asgeir Rønning:	Tretten Røde Kors Hjelpkorps (1946 -66)
Lars Holmen:	Tretten Vanførelag
Redaksjonen:	Frå Tingboka (1711-14)
Oddvar Stensrud:	Jernhesten
Oddvar Stensrud:	Gamle værtegn og merkedager
Ola T. Rybakken:	Bruk av never som material
Lars Holmen:	Vegbygging (Tida 1945-1965)
2003:	
Redaksjonen:	Kjære lesar!
Gunnar B. Styve:	Skulegardar og lærarjord
Oddvar Stensrud:	Dødsulykke i Veslefossen høsten 1944
Asbjørn Dahl:	Fåberg-kvinne med oppvekst i Øyer
Lars Holmen:	Barnedrap i Midtbygda i 1724
Kjell Elvestad:	Noen krigsminner
Redaksjonen:	Farmere i Wisconsin med røtter på Tretten
Oddvar Stensrud:	Om Hybelen
Lars Holmen:	Jens Skanke – ein uvanleg prest i Øyer
Christel Rønning:	Litterær vandring lans Tjodvegen
Kjell Haugerud:	Ole Torgersen Gillebo- stortingsmann og hjemmets mann

Redaksjonen:	Slagsmål til seters i 1669
Lars Holmen:	Leiermål for 300 år siden
Redaksjonen:	Glimt fra arbeidslivet
2004:	
Gunnar B. Styve:	Matias Skard, (1846-1927) skulemann og målmann
Lars Holmen:	Simon Johnson, ”præriediktaren” frå Øyer
Kristian Ourom:	Einar Nyberg- en vidfaren tretling
Per Rusten:	Bjørnebykaran på Hynna
Redaksjonen:	Litt meir om OT Gillebo
Synnøve Hundstad:	Dulven-skolen i Musdal
Christel Rønning:	Skriv munnrett- Målstrev i Øyer
Geir Korslund:	Strid om opplæringsmålet i skolen
Brit-Ida Berg Hansen:	Da den røde hane gol i Lisgrenda
Redaksjonen:	Tragisk hending i Midtbygda 1909
Oddvar Stensrud:	Reisehåndbok for Gudbrandsdalen 1905
Redaksjonen:	Til fjells i ferien
Edgar Enge:	Fangstanlegg for rein i Eldådalen
John Thorsrud:	Utsiftingen på Gildbu
Brit-Ida Berg Hansen:	Husa i Nordistuen Vedum som fant seg ny grunnmur
Oddvar Stensrud:	Gamle ordspråk eller ordtak
Målfrid Kvarving:	Klenodiene på kirkeloftet
Lars Holmen:	Minnesmerker i Øyer og Tretten
2005:	
Redaksjonen:	Kjære lesar
Brit-Ida Berg Hansen/ Oddvar Stensrud:	Fra Øyer 1905
Johan Kaspar Sprækkenhus:	Dikt -Mitt fedreland
Sigurd Wedum:	Et Amerika brev fra 1905
Brit-Ida Berg Hansen:	1905 markering i Øyer
Reidar Johannessen:	Dikt - Nå står vi her på vangen
Brit-Ida Berg Hansen:	Papirene fra Ledum, Magnus Ledum, dr. Hummerfelt, Einar Enge, Emil Stein og Per Romundgard

Brit-Ida Berg Hansen:	Minneplate avduket på Sagodden
Kjell Dahlsrud:	Min far Amund Dahlsrud
Sigurd Wedum:	Aprildager 1940 i Øyer
Brit-Ida Berg Hansen:	Min far var russisk krigsfange
Olaug Turtumøygard:	Bonden
Oddvar Stensrud:	Et brev fra Wisconsin til Bleka
Camilla Berg Hansen:	Et misjonshus blir til
Ola T. Rybakken:	Tragedier og dødsfall på 1800-tallet
Redaksjonen:	Bjørnejakthistorie fra Tretten
Alfred Kråbøl:	Smågutter på fisketur
Camilla Berg Hansen:	En øyværing som setter spor etter seg

2006:

Redaksjonen:	Kjære leser
Brit-Ida Berg Hansen:	Med ordet i sin makt
Brit-Ida Berg Hansen:	”Hotell Sigrid”
Asbjørn Musdalslien forteller til Brit-Ida:	I Sverige under krigen
Redaksjonen:	Lærere i Øyer kommune
Oddvar Stensrud:	Ungdomsår i Musdal i 1950 årene
Brit-Ida Berg Hansen:	Røster fra fortiden
Grete Holen Buhaug:	Trygve Holen, min far
Sigurd Wedum:	Nysetra/Hafjell før og nå
Brit-Ida Berg Hansen:	Hafjellvetraner ser tilbake
Ola T. Rybakken:	Om garden Viken på 16-1700 tallet
Brit-Ida Berg Hansen:	Nistun Nordigard
Sigurd Wedum:	Aasletten Pensjonat
Jørgen Rybakken:	Slik eg hugsar det
Oddvar Stensrud:	Fra et langt arbeidsliv
Brit-Ida Berg Hansen:	Grunder med hjerte for lokalhistorie
Fritjof Solberg:	Minner fra Tretten
Redaksjonen:	Låver er også lokalhistorie
Brit-Ida Berg Hansen:	Familien Berner og Øyer
Hjørdis Grimrud forteller til Brit-Ida:	Om hem-ku og mjølkestell

2007:

Josef Strand:	Dikt – I akt for det som var
Steinar Koen:	Historia åt Sør-Tretten festen
Ola T. Rybakken:	Da Øyer Ungdomslag vart lagt ned i 1942
Josef Strand:	Pokerregler (under krigen)
Adolf Hedevard Skramstad:	”Kjens-folk”
Ola A. Rangsæter:	Historia om E & K Aronsveen, Øyer
Redaksjonen:	Navneskikk
Knut Steigård:	Med toget til Tretten, ankomst 13,13
Knut Steigård:	Hilsen fra en vandringsmann
Josef Strand:	Dikt – Takk for i sommer
Johan Jensen:	Med mauser og telelinse – stemningsbilder fra fjell og jakt
Redaksjonen:	Karen Botterud 1900-1964
Redaksjonen:	Bekjentgjørelse
Kristian Kvardal:	Gamalt frå Øyer
Kr. Pålsrud:	Slekta fra Botterudmoen i Tretten
Kr. Pålsrud:	To husmannsgutter fra Tretten som vart prester i Amerika
Josef Strand:	Dikt – Tømmerhesten ”Pelle”
Redaksjonen:	Utnevnelse av æresmedlemmer
Redaksjonen:	En ordhittug mann
Josef Strand:	Prolog

2008:

Redaksjonen:	Kjære leser
Redaksjonen:	Minneord Brit-Ida Berg Hansen 17.04.40 – 15.10.08
Johan Kraabøl:	En verdifull og tøff vinter
Redaksjonen:	Ei frierferd
Knut Steigård:	Vinterlige minner fra Grunna
Oddvar Stensrud:	Ingridskogen
Karen Botterud:	Fjellet talar (Årbok for Gudbrandsdalen 1956)
Redaksjonen:	Fiske i Øyerfjellet
Johannes Brubakken:	AT (arbeidstjenesten) i 1944
Johan Ertsås:	Sang om flyktninger i Sverige 1942 – 45
Per Rusten:	Skuronn og tresking

Gunvor Skjønsberg:	Brev fra Anton Skjønsberg
Sigurd Wedum:	Elev ved Solvang skole 1938 – 1945
Kristian Ourom:	Ein lang eksamensdag i Øyer
Redaksjonen:	Høykjøring
Minner fra barndommen i Nordlia- fortalt av Haldis Hansen til Hanne Grimstad Hansen	
Redaksjonen:	Ordtøkje
Oddvar Stensrud:	Steinbruddet i Holoberget (Bergslibruddet)
Gunnar Strøm:	Kor-Jo- Gudbrandsdølen som ble Hitterværing
Knut Olaussen:	Dikt- Lyngkampen
Johan Kraabøl:	Vedgassgeneratoren- en samfunnstjener i krigsårene
Per Rusten:	De harde tredveåra
Reidar Johannessen:	Samtale med Oskar Nordby
Hans Kr Lien:	Samlemani eller spekulasjon?
Oddvar Stensrud:	Opptak gjort av Trygve Holen
Oddvar Stensrud:	Striden om utbygging av Hovdefossen
Jon Amrud:	En tretling på Aspmyra
Sigurd Wedum:	Små glimt i ord og bilder fra en Utvandrerfamilie
Redaksjonen:	Dikt – En påminnelse

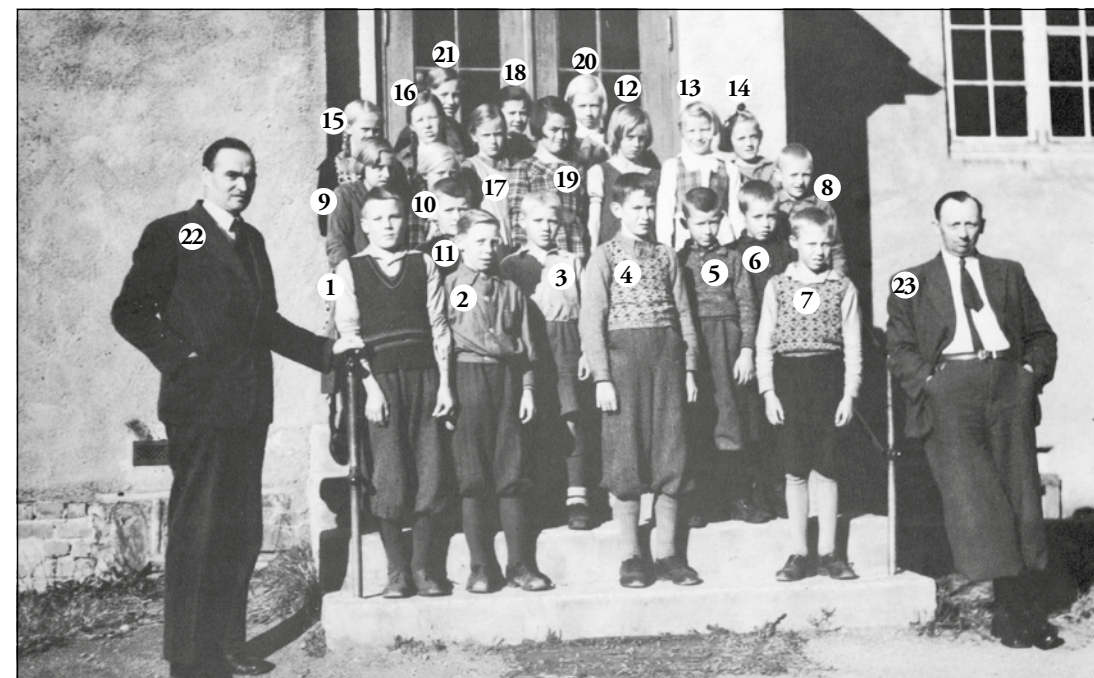

Rettinger og tilføyelser

til «I gamle fotefar 2008»

I artikkelen til Sigurd Wedum:

«Elev ved Solvang skole» er det et bilde fra Solvang skole 1937/38, og et av elever i storskolen ved Solvang skole 1942/43. Til disse bildene manglet det navn. Redaksjonen har motatt navneliste til begge bildene. Vi trykker derfor bildene på nytt i denne utgaven, og denne gangen med navneliste.

Elever og lærere ved Solvang skole i Øyer, høsten 1937 eller våren 1938

1. Oskar Engen	9. Ragna Dokken	17. Sigrid Bagstad
2. Gudbrand Skjønsberg	10. Elfrid Sparby	18. Edit Simensen
3. Sigurd Ile	11. Reidar Johannessen	19. Alvhild Bræin
4. Osvald Mæblum	12. Aslaug Solli	20. Gunvor Myhren
5. Erling Johannessen	13. Hjørdis Strangstad	21. Ingeborg Nordby
6. Knut Longseth	14. Margith Lindstad	22. Lærer Elias Gjørva
7. Trygve Lisløkken	15. Aslaug Ihle	23. Lærer Johannes Musdalslien
8. Sigurd Fjellstad	16. Bergljot Ødegården	

Elever ved storskolen på Solvang i 1942/43.

Bakerste rekke: Lærer Elias Gjørva, Paul Lundgård, Einar Torgersen, Halvard Mæhlum, Agnes Strangstad, Aslaug Amundsen, Anna Stenersen, Liv Nora Berge, Bertha Opheim, Dagny Nerbu, Eldbjørg Ile, Hjørdis Lisløkken, Inger Langvik, Inger Haug.

Midterste rekke: Arne Ihle, Harald Fjeldstad, Ole Bryhn, Sigurd Wedum, Odd Hageløkken, Ole Berge, Magne Enger, Kristen Høglien, Halvor Jutulstad, Osvald Nordby, Ingrid Ødegården, Agnes Nordheim, Borghild Lisløkken, Astrid Skjønsberg, Lærer Johannes Musdalslien.

Første rekke: Erling Berge, Johannes Opheim, Karl Fjellstad, Kristen Bryhn, Olav Ile, Bernhard Lundgård, Albert Strømstad, Liv Nerbu, Gunvor Løken, Reidun Berge, Reidun Langvik, Johanne Ensbybakken, Signe Enger, Gunvor Skjønsberg.

I artikkelen om Anton Skjønsberg:

Her er det et bilde av brødrene Skjønsberg uten navn på den enkelte. Redaksjonen har mottatt navn og riktig plassering. Vi trykker derfor bildet på nytt med fullstendig billedtekst.

Bildetekst: Bakerst fra venstre; Elias f. 1846, Martinius f. 1851, John f. 1848, Anton f. 1854. Midterste rekke: Simen f. 1835, Laurits f. 1842. Rett foran Anton sitter Erik Solheim f. 1840, og nederst sitter bestefar Gunerius f. 1860. Søsteren Ane, som ikke er med på bildet, var født i 1837.

I artikkelen om Anton Skjønsberg har det sneket seg inn en feil.

På side 35, 2 avsnitt står det at Gumerius Skjønsberg var født 07.05.1860, og at han kjøpte Øverli i 1833. Dette medfører selvfølgelig ikke riktighet. Redaksjonen beklager og retter opp. Gumerius Skjønsberg var født 07.05.1860, og kjøpte Øverli i 1883.

Videre står det på side 35, 2. avsnitt at det var Johanne som var statsautorisert revisor. Dette er feil. Det var Sigrid som var statsautorisert revisor.

I samme artikkel siste avsnitt har redaksjonen med hensyn til Sigrids fødselsdato referert til kirkebøkene opplysninger. I følge familien stemmer ikke fødselsdatoen 06.10.1889.

Riktig dato skal være 17.09.1889

I artikkelen "Samtale med Oskar Nordby" har redaksjonen kommet i skade for å skrive artikkelforfatterens navn feil.

Vi beklager, og retter opp. Artikkelforfatteren var Reidar Johannessen.

Historielaget har følgende bøker og hefter til salgs:

"I gamle fotefar:"

1988 og 1989	pr.stk.	kr. 100,-
1990 opptrykk		kr. 100,-
1991, 1992 og 1993	pr.stk.	kr. 100,-
1995		kr. 100,-
Alle fom. 1996	pr.stk.	kr. 100,-

Kr. 1300,- (2/3 pris) for hele serien samlet minus boka for 2009

Kyrkjebøker frå Øyer og Tretten

Bøkene 1 - 4 er utselde.		
Bok nr. 5 (1842-1857)		kr. 150,-
Bok nr. 6 (1858-1874)		kr. 120,-
Bok nr. 7 (1875-1877)		kr. 35,-
Bok nr. 8 (1878-1893)		kr. 60,-

Øyer sokn

Bok nr. 9 (1878.1893)		kr. 300,-
Tretten sogn. Opptrykt.		

Odd Bjerke:

"Tretten – afstigning på høire side. Om jernbaneåpningen i 1894"		kr. 120,-
--	--	-----------

Tor Ile:

Bygdasong for Øyer.		
Ill. av Ola T. Rybakken		kr. 50,-

Ola T. Rybakken:

"Ord frå bygdemålet i Øyer og på Tretten"		kr. 240,-
Tillegg til "Ord frå bygdemålet"		kr. 30,-
Tingboka for Øyer 1705-26 (hefta A4-format)		kr. 200,-

Lokale forfattere med lokalt stoff:

Kristian Pålrsrud, "Et bygdesentrum blir til"
Henvendelse Kjetil Pålrsrud Dale Gudbrands Trykkeri

Kristian Pålrsrud, "Slekta frå Botterudmoen i Tretten",
Biblioteket

Ivar Pålrsrud, "Bakenfor ligger en barndom".
Biblioteket

Bjørn Elling Solheim, "Det var en gang - Etter Erik Solheims notater", Biblioteket.,

"På råk og rekste, Josef Strands diktning" av Hans Hagen.
Biblioteket

Øyvind Fonstad, "Slektsbok- Magnhild og Ingvald Fonstads slekt", Biblioteket

Ivar Pålrsrud, "Det siste rommet", Biblioteket.

Det er mulig noen av bøkene er å få kjøpt, men sikkert er det at Biblioteket i kommunen har dem alle. Hilsen Redaksjonen

Bøker og hefter fås kjøpt her:

Coop-marked, SGS-lag, avd. Øyer og avd. Tretten
Tretten Nærstasjon, Aktivitetssenteret
Kiwi, avd. Øyer og avd. Tretten
Siste nummer av "I gamle fotefar" og
"Ord frå bygdemålet" fås kjøpt
i bokhandlene på Lillehammer og i Ringeby.

Ta ellers kontakt med:

Lars Holmen, Prestegardsveien 7, 2636 Øyer
Tlf.: 612 78 329. Han sender gjerne ut.

VIL DU BLI MEDLEM I HISTORIELAGET OG STØTTE ARBEIDET VÅRT?

Kontingent for livsvarig medlemskap er kr. 500,-
mens årskontingenten er på kr. 100,-.

Ta kontakt med kasserer Hans K. Lien,
2636 Øyer • Tlf.: 414 58 365

